

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Фінансовий механізм державного пенсійного страхування»

Студента 2 курсу, 6 групи,
спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціалізації «Страхування»

Ткаченко Вікторії
Василівни

Науковий керівник
д.е.н., професор

Волосович Світлана
Василівна

Гарант освітньої програми
д.е.н., професор

Волосович Світлана
Василівна

Завідувач кафедри фінансів,
заслужений діяч науки і техніки України
д.е.н., професор

Чугунов Ігор
Якович

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ.....	4
1.1 Сутність фінансового механізму державного пенсійного страхування.....	4
1.2 Зарубіжний досвід державного пенсійного страхування.....	4
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	4
2.1. Сучасний стан державного пенсійного страхування в Україні.....	4
2.2. Трансформація фінансового механізму державного пенсійного страхування.....	4
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	4
3.1 Перспективи розвитку вітчизняного фінансового механізму державного пенсійного страхування.....	4
3.2 Напрямки підвищення ефективності фінансового механізму державного пенсійного страхування в Україні.....	4
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	4
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	4
ДОДАТКИ.....	4

ВСТУП

Актуальність теми. Побудова ринкової економіки в Україні, демографічні процеси, пов'язані зі старінням населення, виявили неспроможність солідарної системи державного пенсійного страхування забезпечити гідні пенсійні виплати громадянам. Одним із завдань пенсійної системи, поряд із більш справедливим розподілом доходів гарантуванням мінімального розміру пенсійної виплати, є забезпечення її сталості. Проблема достатності та сталості пенсійної системи є наразі головною як для країн, що розвиваються, так і для більшості розвинутих країн. Важливим завданням вітчизняної пенсійної системи є розробки такого фінансового механізму функціонування вітчизняних пенсійних фондів, який сприятиме консенсусу у задоволенні потреб їх учасників та оптимальному співвідношенню видатків та надходжень при цьому. Це, у свою чергу, вимагає якісно нових варіацій до вдосконалення фінансового механізму функціонування пенсійних фондів як важливої складової пенсійної реформи в Україні. Проблематика функціонування сучасного пенсійного страхування в Україні, а також методичні підходи щодо обґрунтування розмірів пенсійних виплат, пільгових умов досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: А. Армак, А. Авчухова, Л. Безтелесна, Ш. Бланкарт, Н. Борецька, В. Брич, К. Гайдук, М. Ганслі Теренс, В. Геєць, О. Грішнова, М. Гура, Я. Жаліло, Б. Зайчук, В. Зомбарт, О. Кириленко, С. Корецька, С. Кюнле, Г. Лопушняк, Е. Лібанова, Е. Мейо, Г. Михальченко, Б. Надточій, О. Насібова, О. Новикова, Л. Омелянович, В. Репке, В. Роїк, І. Сазонець, М. Свенчіцкі, В. Скуратівський, Д. Солоха, Дж. Стігліц, М. Талан, Л. Ткаченко, Д. Толуб'як, Н. Топішко, Е. Тоффлер, М. Деліні, Г. Мак Таггарт, А. Халецька, А. Хілман, Ф. Хайек, І. Чугунов, Л. Янковська, Л. Якімова та ін.

Разом з тим, певні питання, щодо розвитку та функціонування пенсійного страхування залишилися мало дослідженими, а саме питання: оптимального пенсійного віку; оптимальний розмір пенсійних відрахувань; оптимальний розмір

пенсії, для забезпечення гідного рівня життя; покращення соціально – демографічного становища; вдосконалення фінансового механізму пенсійного системи вцілому. Всі вище перелічені питання становлять актуальність теми нашого дослідження.

Метою дослідження є обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку пенсійного страхування та визначення основного механізму державного пенсійного страхування. На основі вкладеної мети у роботі вирішуються наступні завдання: розкрити сутність фінансовий механізм державного пенсійного страхування; дослідити зарубіжний досвід державного пенсійного страхування; проаналізувати сучасний стан державного пенсійного страхування; визначити напрямки підвищення ефективності та перспективи розвитку державного пенсійного страхування в Україні.

Об'єктом дослідження роботи є система пенсійного страхування в Україні.

Предметом дослідження виступає комплекс теоретичних та практичних розроблень у сфері пенсійного страхування в Україні.

Для реалізації поставлених в роботі задач були використані наступні загальнонаукові методи: індукції, дедукції, узагальнення та порівняння; систематизації, методи статистичного аналізу та графічного представлення результатів дослідження.

Інформаційною базою дослідження виступають: нормативн-правові акти України у сфері пенсійного страхування; дані Державної служби статистики України; дані Пенсійного фонду України.

Наукова новизна полягає в обґрунтуванні перспектив розвитку вітчизняного фінансового механізму державного пенсійного страхування.

Практичне завдання одержаних ресурсів полягає в тому, що розробленні результати дослідження можуть бути використані в практичній роботі органів державної влади, впровадження при розробці соціальних програм, та для подальшого дослідження такої тематики.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

1.1 Сутність фінансового механізму державного пенсійного страхування

Пенсійна система має великий вплив на стабільність функціонування всієї фінансової системи в Україні. Основним завданням пенсійної системи, що випливає з Концепції подальшого проведення пенсійної реформи [49], є забезпечення виплат пенсій сьогоднішнім і майбутнім пенсіонерам на достатньому рівні для їх життєдіяльності. Це завдання реалізується через фінансовий механізм пенсійної системи. Тому сьогодні важливим питанням науки державного управління є поглиблене та всестороннє вивчення ефективного функціонування фінансового механізму системи пенсійного страхування, визначення напрямів його удосконалення.

Завдання фінансової політики держави у сфері пенсійного страхування реалізується через фінансовий механізм. У перекладі з грецької "механізм" означає знаряддя (машина), проте на сьогодні це поняття є багатозначним [37].

У Сучасному економічному словнику дано більш повне визначення: "фінансовий механізм" – це складова частина господарського механізму, сукупність фінансових стимулів, важелів, інструментів, форм і способів регулювання економічних процесів і відносин.

Фінансовий механізм включає передусім ціни, податки, мито, пільги, штрафи, санкції, дотації, субсидії, банківський кредитний і депозитний відсотки, облікову ставку, тарифи [51, с. 28].

За найзагальнішим визначенням "фінансовий механізм" може бути охарактеризований як комплекс спеціально розроблених і законодавчо закріплених у державі форм і методів формування й використання фінансових ресурсів для забезпечення економічного розвитку та соціальних потреб громадян [25]. Це, по суті, методичні, організаційні й правові положення та заходи, які

визначають функціонування фінансів в економіці держави, їх практичне використання для досягнення визначених відповідними програмами цілей і виконання завдань.

Водночас фінансовий механізм має свої відмінності щодо практичного застосування на рівні держави, підприємницьких структур, фінансових інститутів чи групи громадян. Кількісна та якісна характеристики фінансового механізму визначаються тим, яка величина фінансових ресурсів зосереджується й витрачається на відповідних рівнях управління та якою є технологія їх формування й витрачання.

Тут дуже важливо правильно вибрати саму техніку цих процесів, тобто суб'єкт і об'єкт зосередження і витрачання фінансових ресурсів, показники, ставки, норми, строки, санкції, пільги, тобто весь інструментарій здійснення руху фінансових ресурсів.

Дослідити так трактують визначення «фінансовий механізм» (табл. 1.1):

Таблиця 1.1

Трактування поняття «фінансовий механізм»

Вчені	Визначення «Фінансового механізм»
В.М. Градчина, В.Б.Захожай, Л.Л.Осипчук, О.П.Кириленко та О.Д.Василик	визначають "фінансовий механізм" як сукупність видів, форм і методів організації фінансових відносин;
О.М.Коваленко, В.М.Опарін, М.М.Артус	визначають "фінансовий механізм" як систему фінансових форм, методів, важелів та інструментів, які використовуються у фінансовій діяльності держави і підприємств за відповідного нормативно-правового та інформативного забезпечення, а також відповідної фінансової політики на мікро- та макрорівні;

В.Д.Базилевич і Л.О.Баластрик	визначають фінансовий механізм як сукупність економіко-організаційних та правових форм і методів управління фінансовою діяльністю держави в процесі створення й використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення різноманітних потреб державних структур, суб'єктів господарювання і населення;
П.Н.Шуляк і Н.П.Белотелова	під фінансовим механізмом розуміють сукупність форм організації фінансових відносин, методів формування і застосування фінансових ресурсів, які використовує суспільство з метою створення сприятливих умов для економічного й соціального розвитку.

Складено автором за джерелами [9-11,24, 25, 37, 61, 64]

Проаналізувавши дану таблицю, можемо прийти до висновку, що існують різні міркування про суть і зміст фінансового механізму як системи форм, методів і важелів управління фінансовими ресурсами. Одні науковці не враховують фінансових важелів, другі - не згадують про фінансові методи, треті - замінюють фінансові важелі й фінансові методи "системою управління фінансами".

З управлінської точки зору, як відзначає В.І.Федосов [60, с. 68], фінансовий механізм - це сукупність економіко-організаційних та правових форм і методів управління фінансовою діяльністю держави або окремої системи щодо формування, розподілу й використання цільових централізованих і децентралізованих фондів грошових ресурсів для задоволення потреб суспільства. Такою системою і є пенсійна система України. На основі загального визначення фінансового механізму, наданого В.М. Опарінім, та визначень інших науковців сформулюємо власне його визначення: фінансовий механізм системи пенсійного страхування - це сукупність фінансових методів і форм, інструментів та важелів, що забезпечує формування необхідних фінансових ресурсів та їх розподіл у сфері пенсійного страхування.

Державна фінансова політика у сфері пенсійного страхування здійснюється за допомогою фінансового механізму, який являє собою досить складну систему впливу на різні сторони економічної діяльності суб'єктів господарювання. Основним вектором цього впливу є взаємовідносини держави, яка розробляє і реалізує пенсійну політику, із суб'єктами господарювання, що забезпечують виробництво ВВП та формування фінансових ресурсів, фондів, для виплати пенсій. Ефективність функціонування фінансового механізму системи пенсійного страхування, ступінь його довершеності залежать від досконалості фінансового механізму держави в цілому та його окремих елементів: ціноутворення, економічного стимулювання, кредитного механізму та ін.

Основним його завданням є забезпечення пенсійної системи фінансовими ресурсами на достатньому рівні та ефективне їх використання. З урахуванням інших завдань, а саме збереження фінансових ресурсів, їх інвестування, що стоять перед пенсійною системою держави, більш доцільно було б говорити не про фінансовий механізм як такий, а про сукупність фінансових механізмів системи пенсійного страхування. Враховуючи те, що система пенсійного забезпечення законодавчо складається з трьох рівнів, то відповідно слід вважати, на наш погляд, що у ній можна виділити три типи фінансового механізму, які мають деякі спільні риси і діють на виконання єдиної мети - формування фінансових ресурсів для виплати пенсій.

Відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" фінансовий механізм солідарної системи базується на засадах солідарності, субсидування та виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду [14, стаття 7]. Цей механізм здійснює розмежування фінансування пенсій, призначених за спеціальними правилами, відмінними від визначених Законом України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", і забезпечує солідарну систему від невластивих їй виплат. Таким чином, фінансовий механізм солідарної системи є ключовим елементом системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, здатним забезпечити виконання базових вимог щодо заміщення заробітку пенсією.

Природа фінансового механізму пенсійної системи полягає в тому, що він функціонує в режимі забезпечення поточних виплат. На відміну від накопичувальної системи, де сплачені страхові внески, які є власністю застрахованих осіб, інвестуються з метою отримання прибутку на користь останніх, та на відміну від бюджетних пенсійних програм, якими передбачено виплату пенсій за рахунок коштів Державного бюджету, в солідарній системі працездатне покоління громадян, сплачуючи страхові внески, формує фінансові ресурси, які тут же спрямовуються на виплату пенсій непрацездатному поколінню.

Фінансовий механізм пенсійної системи охоплює практично всіх громадян України незалежно від їхнього віку та бажання. Так, із 42,2 млн українців 11,4 млн є пенсіонерами та отримують пенсію, інші ж сплачують чи з часом сплачуватимуть обов'язкові пенсійні внески до пенсійної системи [31].

Пенсійні внески є основним інструментом фінансового механізму функціонування Пенсійного фонду України в пенсійному страхуванні, а саме:

- страхові внески;
- податки;
- додаткові збори.

Пенсійне страхування населення України регламентується значною кількістю законів України, що зумовлено наявністю пільгових категорій пенсіонерів та осіб, які отримують пенсії за спеціальними пенсійними програмами. З огляду на це, потребує узгодження в рамках уніфікованого нормативного акту, що врегулював би усі пенсійні правовідносини, в тому числі і щодо загальнообов'язкового накопичувального пенсійного страхування.

Перший рівень пенсійного страхування є розподільчим, другий та третій – накопичувальними. Тому, очевидно, що при застосуванні однакових методів формування і використання фінансових ресурсів, інструменти та важелі будуть різнитися. Фінансове планування та прогнозування фінансового механізму функціонування пенсійного страхування здійснюється відповідно до Методики

проведення актуарних розрахунків у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Проте, помісячний розподіл надходжень та видатків бюджету пенсійного фонду України на відповідний календарний рік не оприлюднюється громадськості, що дає можливість коригувати заплановані показники в частині зменшення планових надходжень. Як наслідок, проміжні звіти виконання бюджету ПФУ, тобто місяць, квартал, півріччя, не відображають реальної фінансової ситуації в сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, а в кінці звітної року можуть призвести до значного дефіциту фінансових ресурсів бюджету ПФУ.

Бюджет Пенсійного фонду України, що є грошовим вираженням збалансованого розпису формування і використання фінансових ресурсів пенсійного страхування, формується за рахунок (рис. 1.1):

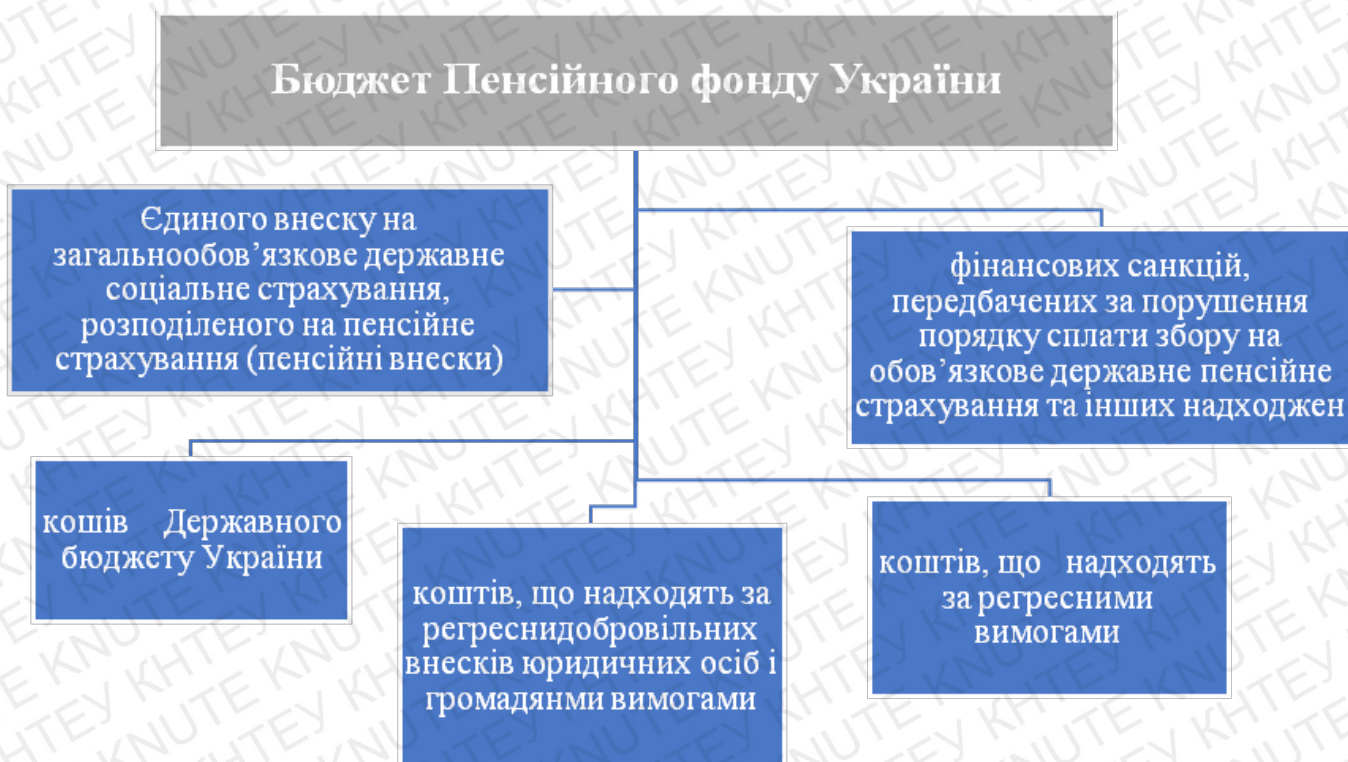

Рис. 1.1 Бюджет Пенсійного фонду України

Побудовано автором на основі [31]

Підсумовуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що наявність в складі фінансового механізму функціонування ПФУ страхових джерел

формування та використання фінансових ресурсів зумовлюють необхідність застосування фінансових інструментів та важелів, які використовуються на перехідному етапі формування ефективно діючої системи пенсійного страхування в Україні. З цією метою постає необхідність посилення дії тих фінансових інструментів та важелів, які забезпечують страхові та накопичувальні основи формування і використання фінансових ресурсів пенсійного страхування, сприяють оптимізації та збалансуванню бюджету ПФУ.

Специфіка функціонування ПФУ передбачає формування різних елементів їх фінансових механізмів в частині використання відмінних інструментів та важелів. Основним інструментом фінансового механізму функціонування державного Пенсійного фонду України є пенсійні внески, які здійснюються на добровільних засадах. Окрім цього, на розмір майбутньої пенсії застрахованих осіб в державному пенсійному страхуванні впливає діяльність фінансових установ щодо вкладання зазначених коштів в об'єкти інвестування.

Отже, узагальнюючи всі вищезазначені факти можемо стверджувати, що фінансовий механізм державного пенсійного страхування, а саме функціонування Пенсійного фонду України – це система фінансових форм та методів, інструментів та важелів, властивих пенсійному страхуванню, що використовуються для формування фінансових ресурсів та їх ефективного використання пенсійними фондами з метою збалансованості і взаємодії солідарної та накопичувальної пенсійних систем, соціальної справедливості при нарахуванні та виплаті пенсій.

1.2 Зарубіжний досвід державного пенсійного страхування

У світі найефективнішою є багаторівнева система пенсійного забезпечення шляхом сплати податків, заощадження грошей, а також солідарна система. Вибір цих способів пенсійного забезпечення у кожній країні здійснюється по-різному і

залежить, найперше, від особливостей розвитку країни, а також від специфічних поглядів на роль держави у забезпеченні соціального захисту населення.

У розвитку пенсійного страхування спостерігаємо різнонаправлені тенденції — з одного боку, це збільшення активності населення до накопичень, які представлені різними фінансовими інструментами. Так, рівень добробуту населення у розвинутих країнах зростає, зокрема вартість фінансових активів у світі у 2018 р. зросла на 8,1%. Таке зростання забезпечується за рахунок збільшення активності населення в частині накопичень, зокрема найбільше спостерігається в країнах Азії та Америки [52]. З іншого боку, у світі загострюються демографічні проблеми, які проявляються у старінні населення, міграційних процесах, що, безумовно, впливає на роль держави у розвитку пенсійного забезпечення. Основна загроза полягає у старінні населення, що призводить до посилення залежності пенсіонерів від працюючих. У більшості країн світу старіння населення викликає велике занепокоєння та є серйозним фінансовим навантаженням на економіку країни. Так, у Європі в 2018 році на чотири працівника припадав один пенсіонер, за прогнозами — до 2060 року кількість працюючих, що припадатиме на одного пенсіонера, зменшиться до двох.

В Україні ситуація гірша, у 2018 році співвідношення між працюючими та пенсіонерами було один до одного, до 2050 року на одного працюючого припадатиме 1,2 пенсіонери. Ця серйозна загроза підтверджується наведеними статистичними даними у табл. 1.2 щодо збільшення середньої тривалості життя населення у різних країнах, що впливає на збільшення тривалості періоду виплати пенсій.

Таблиця 1.2.

Прогноз збільшення тривалості життя населення у деяких країнах світу

Країни	2020 р.		2030 р.		Прогноз збільшення частки населення старше 65 років до працездатного населення, %	
	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	2020 р.	2030 р.

Німеччина	78	83	79	84	35,5	47,6
Франція	79	85	81	86	33,9	40,9
Великобританія	78	82	79	84	28,9	33,6
США	78	82	79	83	24,9	31,7
Нідерланди	79	83	80	84	30,8	39,8

Закінчення таблиці 1.2

Данія	77	82	78	83	31,8	37,5
Польща	73	81	74	82	27,2	34,7
Україна	65	75	67	76	25,2	31,2

Складено автором на основі даних [4,5]

Проаналізувавши дані в таблиці, можемо сказати, що Україна серед інших знаходить на останній сходинці, через низку проблем про які буде йтися далі. Взагалі, перші пенсійні страхові виплати стали з'являтися в Європі в кінці ХХ ст., пенсії виплачувалися за рахунок поточних внесків до пенсійної системи. У низці європейських країн розподільна система збереглася і в наші дні, але в більшості з них розподільна основа залишилася у вигляді базової мінімальної пенсії, в той час як основні пенсійні накопичення формуються в накопичувальній складовій, заснованій на інвестуванні коштів, як за рахунок роботодавців, так і працівників.

Реформування систем пенсійного страхування в країнах Європи було викликано швидким старінням населення і збільшенням пенсійного навантаження на працюючих. Так, якщо в 2018 р. населення країн ЄС старше 60 років становило близько 24%, то, за прогнозами фахівців, до 2050 р. воно може досягти показника 35%, збільшившись на понад 10%. При цьому чисельність населення працездатного віку (20-59 років) за цей же період знизиться з 54% до 47%, тобто на 7% [1-3].

Слід зазначити, що вибір щодо накопичувальних схем у країнах ЄС досить широкий. Якщо при обов'язковому накопичувальному компоненті інвестування пенсійних коштів здійснюється, як правило, в державні цінні папери, досить надійні, але з невисоким рівнем доходності, то при добровільному накопиченні варіантів значно більше:

- пайові інвестиційні фонди;
- цінні папери;
- банківські вклади;
- гра на біржі;
- придбання нерухомості;
- дорогоцінних металів, тощо.

Далі розглянемо більш докладно пенсійні системи деяких європейських країн, а саме Великої Британії, Німеччини, Франції та Швеції.

Пенсійна система Великої Британії має трирівневий характер [39, 42]. Перший рівень – це державна пенсія по старості (базова пенсія, яка гарантується державою для всіх громадян), другий рівень – державна пенсія за вислугу років, яка залежить від стажу роботи і заробітної плати найманих працівників, і третій рівень – недержавна довічна пенсія, яка виплачується з корпоративних пенсійних фондів, або за індивідуальним пенсійним планом, так звана накопичувальна пенсія. Ставки індивідуальних пенсійних внесків збільшуються з віком від 17,5% для осіб молодше 35 років до 40% – для осіб старше 60 років. Роботодавцям, які створюють корпоративні пенсійні системи, держава надає податкові пільги. В середньому у британських пенсіонерів понад 40% загального розміру пенсії надходить з накопичувальної частини.

Пенсійна система Німеччини до останнього часу мала солідарно-розподільний характер, але й вона в перспективі орієнтується на зменшення державної участі та підвищення приватної ініціативи самого працівника. До 2020р. максимальний розмір страхового внеску буде обмежений 20%, до 2030 р. – піднятий до 22%, і щоб запобігти його подальшому підвищенню, розмір пенсій доведеться скоротити з 70% від рівня заробітної плати до 67%. Компенсувати це зниження передбачається саме за рахунок приватного страхування самими працівниками [39, 42].

У Франції діє також дворівнева система з дохід-орієнтованою державною пенсією і обов'язковими недержавними пенсійними схемами, заснованими на системі балів [39]. Також передбачений мінімальний розмір пенсії для державної

схеми. Для отримання державної пенсії в повному обсязі необхідні внески протягом 40 років. Стандартний пенсійний вік становить 65 років. Мінімальна пенсія вимагає таких самих умов, що й національна дохід-орієнтована схема.

Пенсійна система Швеції має три рівні: обов'язкову розподільну систему, обов'язкову накопичувальну систему і додаткові професійні та індивідуальні заощадження на пенсію по старості [39,42].

Дохід – орієнтована складова заснована на системі умовно-накопичувальних рахунків. Існують невеликі обов'язкові внески до пенсійних систем із визначеним розміром або які розраховуються в залежності від доходу. У країні широко поширені професійні пенсійні плани, що включають елементи встановлених виплат і встановлених внесків.

Варто зазначити, що для всіх країн Європейського Союзу одним із найболючіших питань пенсійної реформи є питання пенсійного віку, оскільки воно зачіпає інтереси відразу кількох поколінь теперішніх і майбутніх пенсіонерів.

З тенденціями, що впливають на підвищення пенсійного віку можна ознайомитись на рис. 1.2.

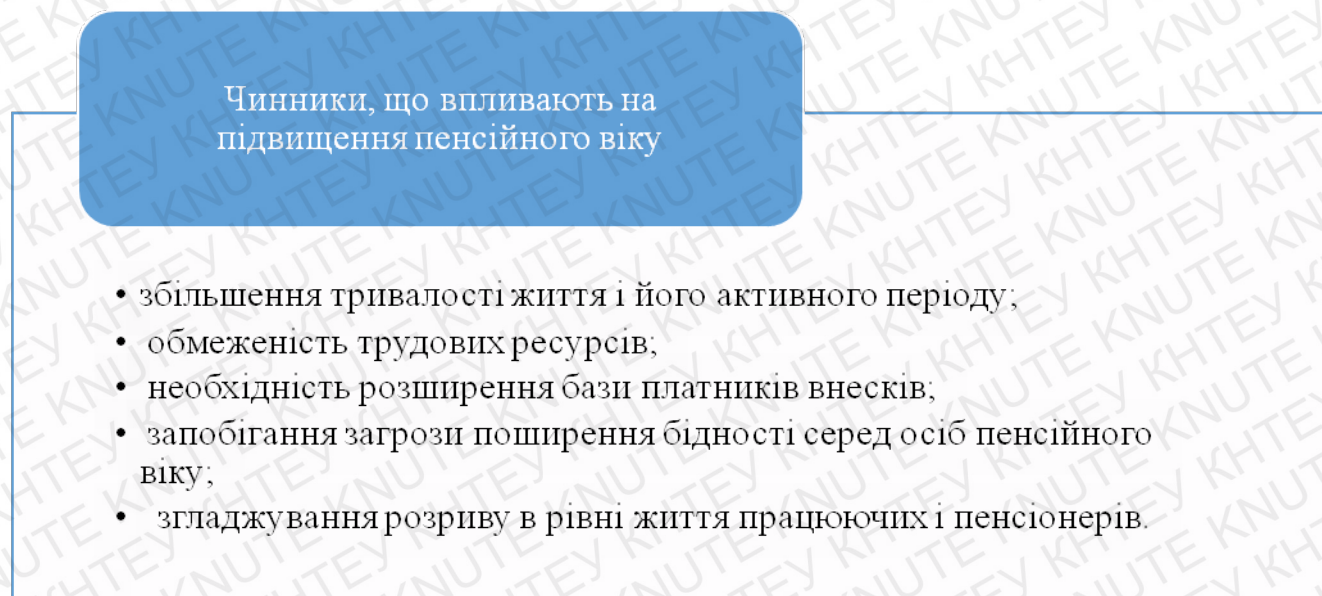

Рис. 1.2 Чинники, що впливають на підвищення пенсійного віку [26].

На даний час кожна країна встановлює пенсійний вік у залежності від своєї власної демографічної ситуації та економічних можливостей і пріоритетів. Однак

у керівних органах ЄС все частіше піднімається питання про «гармонізацію» національних законодавств і встановлення єдиної планки пенсійного віку, причому, згідно з рекомендацією Єврокомісії, до 2060 р. його слід підняти до 70 років [13].

Кожна країна обирає для себе швидкість поетапного підвищення пенсійного віку, розтягуючи горизонт реформи в залежності від своєї економічної, демографічної, політичної і соціальної ситуації. Так, у Великобританії цей процес мають намір завершити до квітня 2020 р., у Нідерландах підвищили пенсійний вік спочатку до 65 років, далі планують до 2020 р. – до 66 років, а до 2025 р. – вже до 67 років. Німеччина планує розтягнути свою пенсійну реформу до 2030 р., але вирішити питання з підвищенням віку виходу на пенсію вже до 2020 р.

Для нашої країни, як і для більшості країн Європи, проблема старіння населення і, відповідно, підвищення демографічного навантаження є однією з найбільших проблем. Процес старіння української нації характеризується стрімким зростанням кількості людей, яким виповнилося більше 60 років. За останні двадцять років кількість людей похилого віку в загальній структурі населення України збільшилася майже на 5% і становила на початок 2016 р. 9,5 млн. осіб, або близько 1/5 від загальної чисельності населення країни. Згідно з демографічним прогнозом до 2026 року їх частка збільшиться до 25% [26]. У такій ситуації єдиним виходом є реформування пенсійної системи України. За зразок сенс прийняти європейську систему пенсійного страхування.

Отже, відсумовуючи все вище зазначене, можемо зробити висновок, що для України подальше вивчення досвіду європейських країн і вдалих конструктивних рішень буде корисним для їх застосування в процесі побудови і реформування пенсійного страхування, що дозволить уникнути негативних тенденцій, обумовлених соціально-економічними реаліями сучасного суспільства.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Сучасний стан державного пенсійного страхування в Україні

Одним із пріоритетних обов'язків будь-якої держави вважається створення гідних умов життя своїм громадянам після періоду їхньої трудової діяльності. Для виконання цієї функції держава здійснює виплату грошової допомоги непрацездатній частині населення, яке називається пенсією. Пенсія покликана забезпечити рівень життя, порівняний із періодом трудової діяльності [3].

Основою пенсійної системи є пенсійне страхування, метою якого є формування джерел фінансування пенсій. Діюча в Україні система пенсійного страхування заснована на принципах солідарності пенсійних накопичень та розподілу частини доходів працюючих громадян на користь пенсіонерів.

Пенсійне страхування є однією з основних гарантій соціального захисту, завданням якого є підтримка матеріального добробуту громадян та їхніх сімей у випадку виходу на пенсію за віком, за інвалідністю чи у випадку втрати годувальника. Разом з тим, пенсійне страхування виступає як сукупність особливих замкнених перерозподільчих відносин між його учасниками з питань формування за рахунок грошових внесків цільового пенсійного фонду для надання грошової допомоги громадянам, які вийшли на пенсію.

Крім того, пенсійне страхування в умовах товарногрошових відносин може бути використано як метод організації страхового фонду, коли має місце формування централізованого фонду шляхом сплати страхових внесків учасниками та відшкодування витрат із цього фонду тільки серед платників страхових пенсійних внесків.

Таким чином, сутність пенсійного страхування полягає в перерозподілі ризику виникнення страхового випадку між:

- застрахованими з однієї сторони і роботодавцями з іншої;

- між поколіннями застрахованих і роботодавців;
- між застрахованими і роботодавцями, які живуть і працюють в різних регіонах країни, на підприємствах різних галузей.

Пенсійне страхування є основою і інструментом державної системи соціального захисту населення, базовим і одним з найбільш важливих соціальних гарантій стабільного розвитку суспільства, оскільки зачіпає інтереси як працездатного, так і непрацездатного населення. Однією із основних умов стабільного розвитку системи пенсійного страхування є мобілізація грошових коштів та їх акумуляція в бюджеті Пенсійного фонду України, що забезпечує покриття його поточних витрат.

Аналіз джерел фінансового забезпечення державного пенсійного страхування дає можливість зробити обґрунтовані висновки про те, в якому обсязі та за рахунок яких джерел відбулося надходження грошових коштів до бюджету Пенсійного фонду та які можливі напрямки їх використання; чи повним і своєчасним є надходження коштів до бюджету фонду.

Основними джерелами формування доходів бюджету ПФУ є:

- власні надходження
- кошти Державного бюджету України
- кошти Фондів соціального страхування.

Основним страховиком у системі пенсійного страхування України виступає Пенсійний фонд [48]. Його діяльність полягає в акумулюванні грошових коштів та виплаті пенсій.

Пенсійний фонд України – державна інституція, до функцій якої належить забезпечення своєчасної виплати пенсій, соціальної допомоги інвалідам, інших соціальних виплат та проведення обліку пенсійних внесків. Окрім того, він є гарантом стабільності пенсійного забезпечення населення України.

Як відомо, Пенсійний фонд України щорічно складає «Звіт про виконання показників бюджету Пенсійного фонду України». Пропонуємо розглянути більш детально такі документи за останні 5 роки (з 2014 по 2018 роки). Отже, звіт про

виконання показників бюджету Пенсійного фонду України у 2014, 2015, 2016, 2017, 2018 році відображено у додатку А [17], Б [18], В [19] Г[20], Д[21].

Бюджет Пенсійного фонду України та його формування на плановий період є важливим процесом, що має враховувати інтереси громадян та гарантувати відповідні виплати і надходження. Поточні доходи ПФУ охоплюють лише близько 2/5 загальних витрат. Доходи складаються із внесків на соціальний захист, із яких близько 80%, направляються до ПФУ, а решта – до інших фондів соціального забезпечення. Після податкової реформи у 2015 році середня ефективна ставка внесків на соціальне страхування близько 40% була зведена до нового рівня 22% з 1 січня 2016 року. Унаслідок цього доходи від внесків із соціального забезпечення скоротилися майже на 4% ВВП у 2017 році, із яких ПФУ втратив близько 3,5% ВВП. Цей дефіцит доходів повністю фінансується за рахунок трансфертів із державного бюджету. В табл. 2.1 наведено динаміку доходів та видатків Пенсійного фонду України за період 2014–2018 рр.

Таблиця 2.1

Операції Пенсійного фонду України за період 2014–2018 роки

(млн. грн.)

	2014	2015	2016	2017	2018
Доходи	166,9	165,9	169,9	111,7	158,9
Витрати	250,4	243,5	265,7	254,8	256,4
Баланс	-83,5	-77,6	-95,8	-143,1	-97,5
Фінансування	-83,5	-77,6	-95,8	-143,1	-97,5
Трансфери з державного бюджету	83,2	75,8	94,8	143,1	95,2
Кредитування	0,3	1,0	0,0	0,0	1,3
Інше	0,0	0,8	1,0	0,0	1,0

Розроблено автором на основі [33;45]

Із табл. 2.1 видно, що баланс Пенсійного фонду України є негативним і з кожним роком він все більше зростає [44]. На рис. 2.1 можна побачити досить

велику різницю між доходами та видатками Пенсійного фонду України за 2014–2018 роки.

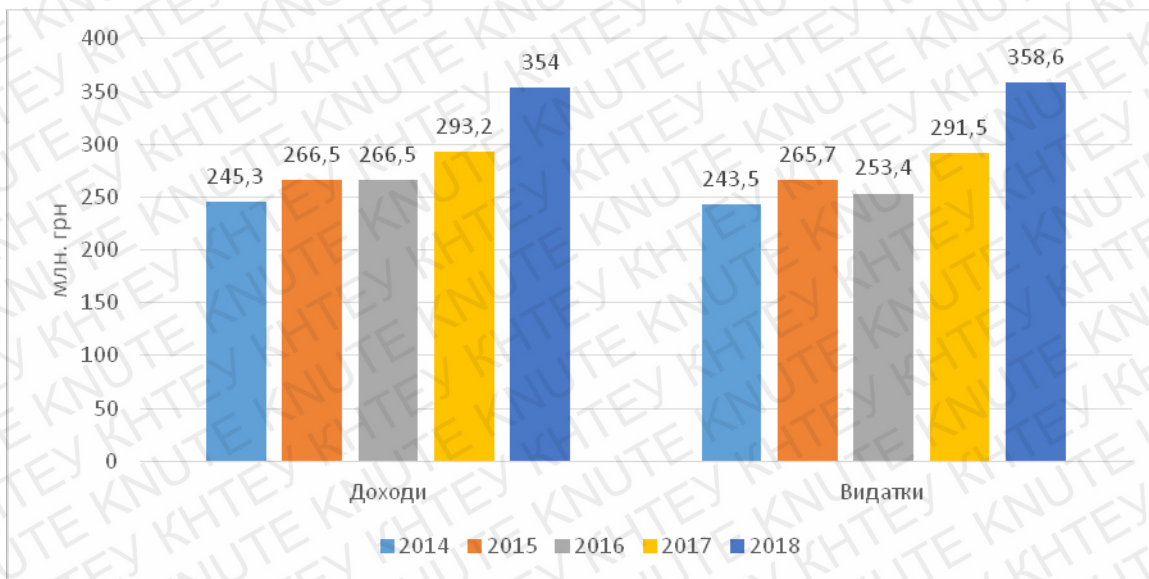

Рис. 2.1 Доходи та видатки Пенсійного фонду України 2014–2018

Складено автором за даними [33;45]

У 2018 році був значний приріст стосовно доходу Пенсійного фонду. Порівняно з 2016 роком, у 2018 році Пенсійний фонд отримав на 88,5 млн. грн. більше, але ж й видатки теж зросли. На рис. 2.2 наведено різні типи фінансування Пенсійного фонду, такі як: трансферти із державного бюджету, кредитування, тощо.

Рис. 2.2 Трансфери з Державного бюджету України до Пенсійного фонду України за 2014-2018 рр.

Складено автором за даними [33;45]

Рис. 2.2 ілюструє, що значну роль відіграють трансферти з державного бюджету. З 2014 по 2017 рік трансферти зростали доволі стрімко, а у 2018 році почали зменшуватися.

Пенсійний фонд України є центральним органом виконавчої влади, який відповідає за державну солідарну систему обов'язкового пенсійного страхування, залучає кошти та накопичує всі страхові платежі, сплачує пенсії та отримує документи, готові до виплат, забезпечує оплату та своєчасне фінансування. Генерація доходів Пенсійного фонду України враховує власні надходження, гроші із Фонду безробіття та Фонду страхування України. Отже, можна побачити, що з 2014 р. дефіцит ПФУ зменшувався. За цей період він збільшений на 18824 грн. Дефіцит Пенсійного фонду України з 2015 року зростає щороку все більше і більше. На це має прямий вплив нестабільна економічна та політична ситуація в країні. За період 2015–2018 рр. він збільшився на 135 425 грн. [62]. На рис. 2.3 розглянуто динаміку змін дефіциту Пенсійного фонду.

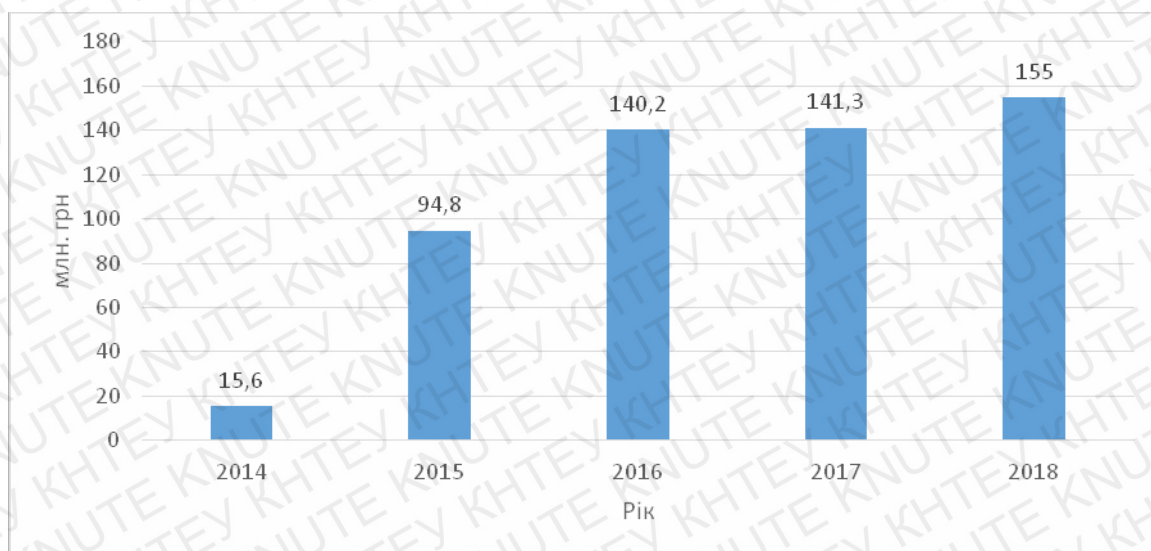

Рис. 2.3 Дефіцит Пенсійного фонду України за період 2014–2018 р.

Складено автором за даними [44]

Оснoву власних надходжень ПФУ становить ЄСВ, його частка у структурі власних надходжень складає близько 96%. Запровадження 22% ставки ЄСВ у

2018 р. стало причиною скорочення обсягу надходжень цього платежу, а відтак і скорочення власних надходжень у бюджет ПФУ.

Динаміка надходження коштів Державного бюджету України до бюджету

ПФУ вказує на їх зростання на 44,9 млрд. грн. у 2018 р. Проти 2017 р., що обумовлено необхідністю компенсації втрат від надходження ЄСВ. Загальний темп приросту надходжень ЄСВ 2018/2017 рр. менший на 10%, ніж темп приросту 2017/2016 рр. Це свідчить про уповільнення темпів зростання надходжень ЄСВ. Таким чином, нововведення законодавчої бази призвели до того, що на 01.01.2019 на обліку перебувало 2 367,0 тис платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що на 137,6 тис платників менше у порівнянні з 01.01.2018.

У звіті про виконання бюджету Пенсійного фонду України у 2018 р. зазначено, що за умови збереження розміру ЄСВ на рівні 2017 р. власні доходи ПФУ розрахунково зросли б на 96,4 млрд. грн. [40, с. 138]. За даними Державної фіскальної служби України, на 01.01.2019 р. на обліку перебувало 2702,3 тис. платників ЄСВ, що на 136,3 тис. платників більше порівняно з даними на 01.01.2018 р. Станом на 01.01.2017 р. у загальній кількості платників: – юридичних осіб – 511,7 тис. (23,1%); – фізичних осіб-підприємців – 1 758,6 тис. (76,9%). Загальна чисельність застрахованих осіб у грудні 2018 р. склала 12,8 млн. осіб, із яких найманих працівників – 10,3 млн. осіб (рис. 2.4):

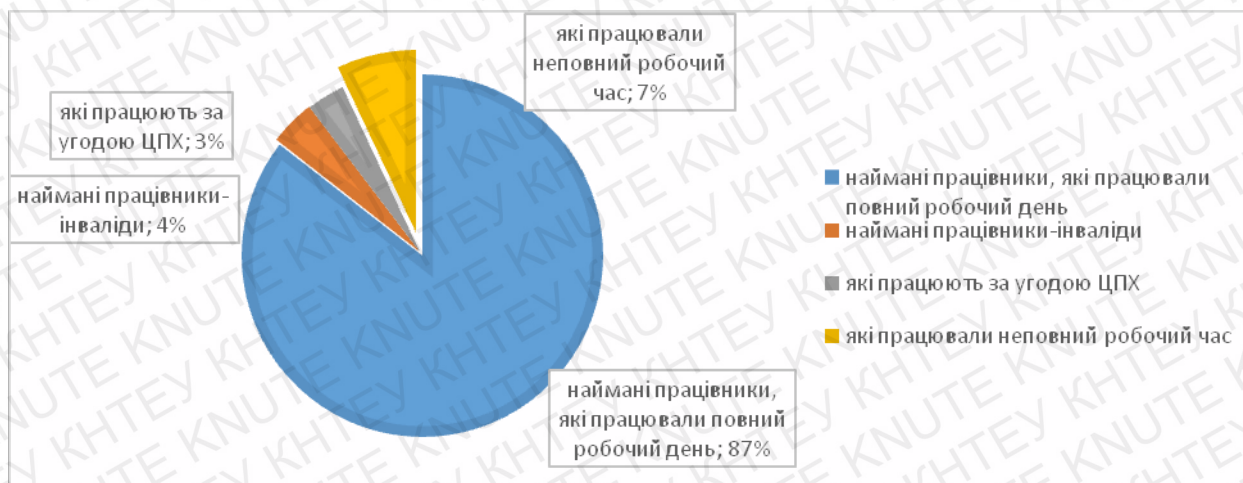

Рис. 2.4 – Структура застрахованих осіб в Пенсійному фонді України
станом на 31.12.2018

Складено автором за даними [21]

У 2018 р. призупинено зменшення кількості застрахованих осіб – найманих працівників. Якщо у 2017 р. їх кількість зменшилась на 66,2 тис. осіб, то у 2018 р. приріст склав 407,1 тис. осіб. Із 10,2 млн. найманих працівників 1238,2 тис. осіб у 2018 р. отримували заробітну плату на рівні або менше мінімальної (1600 грн.), із них близько 222,5 тис. осіб – працівники бюджетної сфери. Чисельність таких працівників збільшилася у 2018 р. порівняно з попереднім роком на 38,8% (на 325,5 тис. осіб). Заробітну плату менше 3200 грн. у грудні 2018 р. отримувало 4,1 млн. працівників (40,6% від їх загальної чисельності), в т.ч. у бюджетній сфері 1,1 млн. працівників [22].

Кошти державного бюджету у складі доходів Пенсійного фонду України у 2017 р. становили 31,1% або 75,8 млрд. грн., а у 2018 р. їх обсяг зріс до 94,8 млрд. грн. або на 19 млрд. грн., що становило 35,8% усіх доходів бюджету Фонду. У 2018 р. загальний обсяг коштів державного бюджету у складі доходів Фонду зріс на 79,5 млрд. грн., або більше як у два рази - з 194,8 млрд. грн. у 2017 р. до 352,2 млрд. грн. у 2018 р. (рис. 2.5):

Рис. 2.5 Структура надходжень коштів до Пенсійного фонду України за 2018 р.

Складено автором за даними [21]

Недовиконання планових показників характерно і для коштів державного бюджету, а саме виконання плану надходжень становить лише 98,2% у 2016 р., у 2017–2018 рр. відмічено 100% виконання плану. Найбільшу частку в структурі надходжень із державного бюджету до бюджету Пенсійного фонду займає дотація на виплату пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за різними пенсійними програмами, що складає 80,6%.

З 2013 по 2018 рр. чисельність пенсіонерів в Україні скорочується. Протягом вказаного періоду тільки в 2015 році вона зросла майже на 150 тис. осіб (порівняно з 2014 роком). Більш детальну інформацію подано на рис. 2.6.

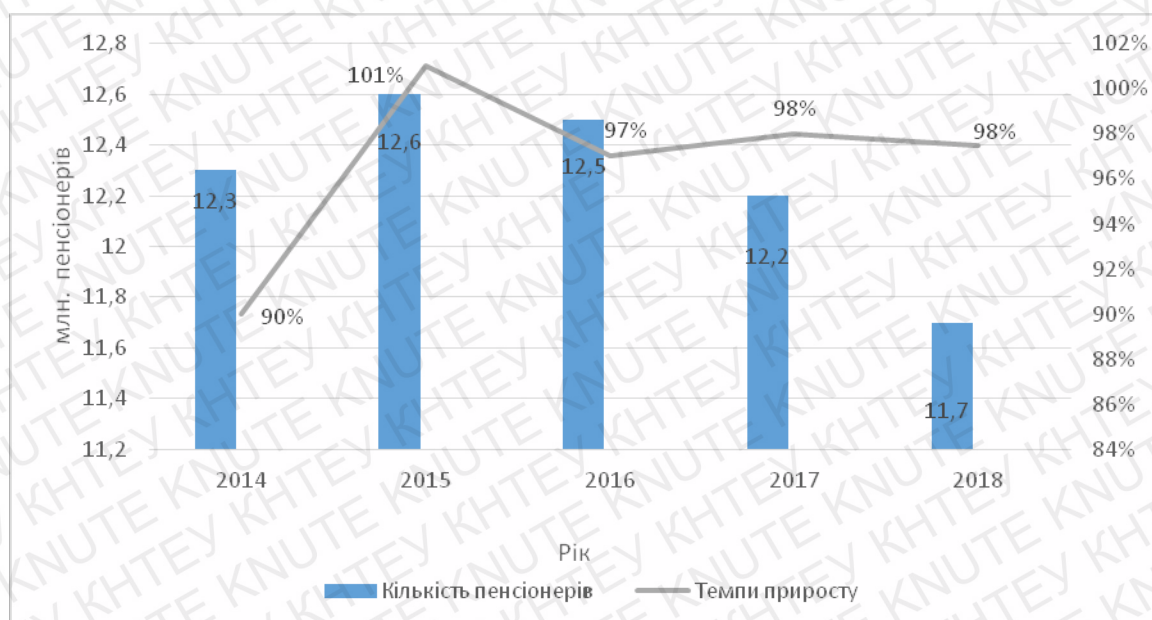

Рис. 2.6. Чисельність пенсіонерів в Україні за 2014-2018 рр.

Сформовано автором на основі звітів [33]

Населення України продовжуватиме скорочуватися і старіти, що призведе до значної зміни його демографічної структури в найближчі десятиліття. Якщо рівень народжуваності, та смертності залишиться незмінним від їх поточного рівня, до 2050 року населення зменшиться на 30%. Тому, поки наявність високої частки тіньової економіки залишається незмінним фактом в Україні, більш реальним можливим рішенням було б часткове скасування податкової реформи минулого року, яке передбачало б збільшення ставки внеску на соціальне страхування [65, с.198]. Особливість бюджетної системи України та державних

фінансів загалом полягає в тому, що переважна більшість витрат на соціальну сферу та ця динаміка з кожним роком зростає, що є негативним сигналом і вимагає заходів задля скорочення експансії у соціальній сфері.

Пенсійна система України має дуже високу значимість для суспільства, а саме надання пенсійного забезпечення громадянам України на основі трудового стажу та надання пенсійного забезпечення непрацездатним громадянам країни. На рис. 6 наведено інформацію про витрати на пенсійне забезпечення у відсотках від ВВП за період 2014–2018 рр.

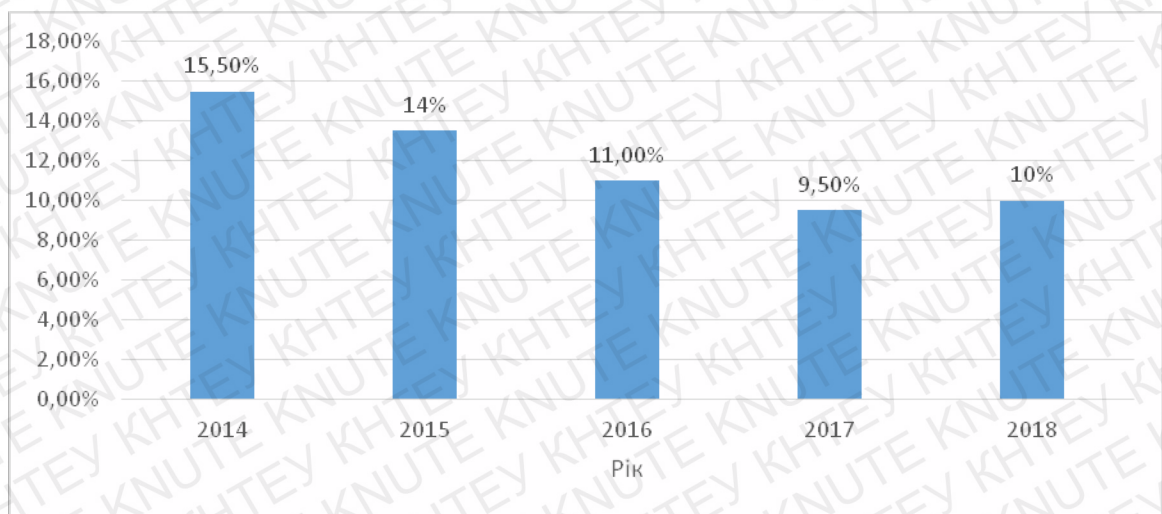

Рис. 2.7. Витрати на пенсійне забезпечення в Україні за період 2014–2018 рр. у % від ВВП

Складено автором за даними [33]

Аналізуючи всі витрати на пенсійне забезпечення, варто визнати, що з кожним роком вони зростають. Витрати на пенсійне страхування перевищують темпи економічного зростання в державі, що зумовлено великою кількістю пенсіонерів та зменшенням кількості платників податків, зайнятих людей, а також недосконалою системою накопичення грошей та фінансовою кризою, яка є сигналом для виникнення та розвитку негативних тенденцій в найближчому майбутньому [59, с.61]. Протягом багатьох років в Україні намагаються здійснити пенсійну реформу. Проте дієвого результату поки що не має. На сьогоднішній день ситуація є наступною: працюючі українці невмотивовані платити пенсійні внески; хронічно дефіцитний Пенсійний фонд; високі пенсійні витрати та високі податки, які стимулюють бізнес до відходу в тінь.

Як зазначено у звіті Пенсійного фонду України: «... зменшення чисельності одержувачів пенсійних виплат пов'язано з призупиненням виплат пенсіонерам із числа внутрішньо переміщених осіб, які згідно з законодавством не звернулися за поновленням виплат на підконтрольній Україні території. Пенсію за Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» фактично отримують 10 876,3 тис. осіб, або 91,1% загальної чисельності пенсіонерів, із них – 9 101,2 тис. осіб, або 83,7%, – отримують пенсію за віком» [27, с.22].

Щорічно середній розмір пенсійних виплат зростає, що обумовлено діючими законодавчими актами, зокрема, Законами України про Державний бюджет України на поточний рік, у зв'язку з чим проходять перерахунки пенсій. За 01.01.2019 р., вона склала (рис. 2.8):

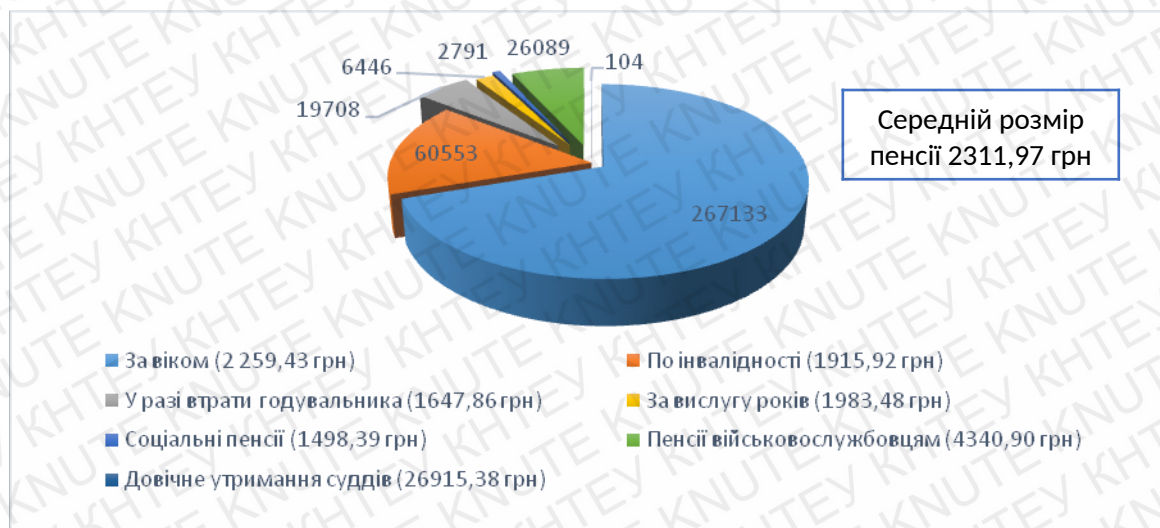

Рис. 2.8. Інформація щодо розподілу пенсіонерів в Україні за категоріями та розмірах призначених пенсій, станом на 01.01.2019*

Складено автором [57]

Відповідно до українського законодавства, громадяни України, які проживають на території інших держав, підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню [14]. Однак унаслідок складності оформлення документів ці громадяни фактично не беруть участь у пенсійній системі і період їх роботи за кордоном не може враховуватися під час обчислення пенсій в Україні. Це означає, що, з одного боку, вони позбавлені пенсійних прав, а

з іншого – Пенсійний фонд України недоотримує внески на пенсійне страхування, а цим самим дефіцит ПФУ збільшується.

У Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»

[14] не передбачено механізму врахування стажу роботи за кордоном тих громадян,

які працювали за кордоном, та для іноземців. Так, станом на 1.04.2018 близько 4 млн. українців працездатного віку є трудовими мігрантами, які мають право отримувати мінімальну пенсію, яка нині становить 1 373 грн. Таким чином, найближчим часом дефіцит ПФУ становитиме близько 5 млрд. грн., тому обсяг видатків Пенсійного фонду в подальшому буде зростати. Динаміка видатків на покриття дефіциту коштів ПФУ, питома вага яких у структурі всіх видатків державного бюджету коливалася у межах від 3,4% (у 2015р.) до 11,9% (у 2018 р.), наочно свідчить про суттєве зростання обсягів бюджетної підтримки ПФУ.

За досліджуваний період такі видатки зросли більше ніж утричі, або на 55,1 млрд. грн., до рекордного рівня 81,7 млрд. грн. Значне зростання дефіциту коштів ПФУ в 2018 р. урядовці пояснюють зниженням ставки ЄСВ майже вдвічі, а саме із середнього значення 40% до фіксованої ставки 22%, унаслідок чого бюджет поніс утрати в сумі 96,4 млрд. грн. За інших обставин профіцит бюджету становив би 14,7 млрд. грн. На жаль, зниження ставки ЄСВ не призвело ні до значної легалізації «тіньової» зайнятості, ні до скорочення заборгованості із платежів до Фонду.

Отже, процесі аналізу ефективності пенсійної системи України було виявлено, що згідно з сучасними тенденціями пенсійна система в Україні є фінансово нестійкою. Без запровадження пенсійної реформи, поточна пенсійна система продовжуватиме залишатися в дефіциті та не зможе забезпечити адекватні та рівноправні пенсії всім пенсіонерам.

Пенсійна система сьогодні надає дуже скромні виплати пенсіонерам. Рівень середньої пенсії в Україні на сьогодні незначно перевищує міжнародну межу бідності в розмірі 1,90 долара США на добу. Згідно з поточними правилами

індексації коефіцієнт заміщення знизиться до ще більш соціально нестабільних рівнів. Несприятливі демографічні тенденції спричиняють додатковий тиск на фінансування пенсійної системи. Зниження коефіцієнта народжуваності призведе до зменшення та старіння населення. Ці демографічні зміни матимуть суттєві наслідки для державних фінансів, особливо для пенсійної системи. Зі скороченням чисельності населення працездатного віку кількість учасників зменшиться, а витрати на пенсії, збільшаться, оскільки частка людей похилого віку зростає. Потрібне значне коригування політики, щоб пенсійна система була на стабільному рівні.

2.2. Трансформація фінансового механізму державного пенсійного страхування

Питання трансформації механізмів державного регулювання фінансового механізму пенсійного страхування в Україні набувають особливого значення, оскільки система фінансування пенсійного забезпечення, заснована на принципах солідарності учасників системи та перерозподілу поточних доходів, показала свою нездатність адаптуватися до умов сьогодення.

За наявності мінімальних можливостей з функціональними протиріччями вирішуються питання досягнення фінансової збалансованості пенсійної системи та підвищення соціального захисту населення України. Здійснювана пенсійна політика є лише набором відокремлених заходів, які не мають системного характеру, що зумовлено і недостатністю наукових досліджень для теоретико-методологічного обґрунтування управлінської діяльності в цій сфері. Це й визначає актуальність дослідження[8].

Закони України 2003 р. “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”[14], хоча частково законодавчо і передбачили вихід із складної фінансової ситуації, в якій перебуває пенсійна система, проте не були реалізовані повною мірою.

Закон України “Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи”, розроблений з метою визначення заходів

подальшого реформування пенсійної системи та збалансування солідарної системи пенсійного страхування [14], передбачає ряд заходів щодо збалансування солідарної системи пенсійного страхування в середньостроковій перспективі та визначає параметри функціонування II рівня пенсійної системи - обов'язкової накопичувальної системи пенсійного страхування. Але розроблені заходи, спрямовані на здійснення параметричної реформи пенсійної системи, які сприятимуть покращенню фінансової стабільності пенсійної системи лише в короткостроковому періоді, є недостатньо узгоджені, обґрунтовані і не вирішують проблем її фінансового забезпечення в середньо- та довгострокових періодах.

Протягом усього періоду незалежності України проводилося обґрунтування способів організації пенсійної системи, пенсійної формули та методів індексації пенсії, але аналізу напрямів і пріоритетів трансформації пенсійної системи, інститутів пенсійного захисту, можливостей використання пенсійної системи як механізму стимулювання праці, а накопичувальних пенсійних фондів – для інвестицій та соціального і економічного зростання країни приділялася незначна увага.

В Україні відбуваються складні соціальні, економічні, політичні і демографічні процеси, які мають об'єктивний і довгостроковий характер і значно впливають на механізми та модель державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи.

Фінансова криза пенсійної системи України зумовлена зменшенням виробництва, недосконалою системою оплати праці населення, відсутністю мотивації українців до заробляння пенсійних прав, низькими показниками зайнятості населення та поширенням практики надання пільг зі сплати пенсійних внесків тощо. Причинами складного фінансового стану пенсійної системи є економічні, соціальні, політичні, демографічні, адміністративні, інституційні, правові, ідеологічні, морально-психологічні чинники тощо. Ці проблеми мають системний характер [27].

Взаємовплив зазначених чинників вимагає багатоваріантних розрахунків і врахування вагомості кожного із зазначених факторів. Тому є необхідність

переглянути базові принципи пенсійної сфери і перебудувати її інститути. Законодавчі засади моделі державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи також не сприяють залученню фінансових ресурсів до пенсійної системи, оскільки існуюча нормативно-правова база в зазначеній сфері є недосконалою. Нормативно-правове поле пенсійного страхування потребує подальшого розвитку та приведення багатьох чинних законодавчих актів у відповідність із базовими законами, що регулюють питання фінансування пенсійного забезпечення.

Основна причина низької ефективності моделі державного регулювання фінансового механізму пенсійного страхування є відсутність єдиної методологічної бази пенсійної політики та соціальних перетворень в українському суспільстві в цілому [28].

Загальною рисою трансформації пенсійного страхування є суттєві масштаби, глибина здійснення пенсійного реструктурування. Майже 50% цих країн скоротили свої національні пенсійні програми і замінили їх індивідуальними рахунками, які регулюються ринковими механізмами.

Основну роль у формуванні моделі державного регулювання фінансового механізму державного пенсійного страхування відіграє держава. Важливою пріоритетною складовою такої моделі є формування фінансових засад пенсійного забезпечення. Забезпечення фінансових засад моделі державного регулювання пенсійної системи здійснюється пенсійним страхуванням.

Реалізація стратегічного плану дасть змогу відновити фінансову стабільність пенсійної системи, збільшити розмір пенсійних страхових виплат відповідно до законодавства, підвищити довіру населення до пенсійної системи, забезпечити соціальну справедливість шляхом дотримання страхових принципів функціонування солідарної системи, запровадити накопичувальну систему пенсійного страхування, забезпечити розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення. Індикаторами ефективного державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи є покращення соціального самопочуття, високий рівень пенсій і соціальна захищеність осіб похилого віку. Існуюча пенсійна

система не забезпечує належного задоволення потреб пенсіонерів. Вона працює в умовах фінансового дефіциту.

В результаті заборгованість перед ПФУ, який здійснює виплати пенсій колишнім працівникам шкідливих виробництв, станом на 01.01.2017 року складає 10 млрд. грн. [11]. З огляду на це, ми вважаємо, що підсистема пільгового пенсійного забезпечення має бути реформована на основі створення та розвитку професійних пенсійних фондів для пільгових категорій пенсіонерів (додаток Е).

Метою професійних фондів має стати провадження діяльності з пенсійного забезпечення шляхом накопичення коштів на користь фізичних осіб для подальшого їх інвестування з отриманням доходу на користь учасників і здійснення пенсійних виплат. Про складний фінансовий стан пенсійної системи свідчать наступні факти (рис. 2.9.)

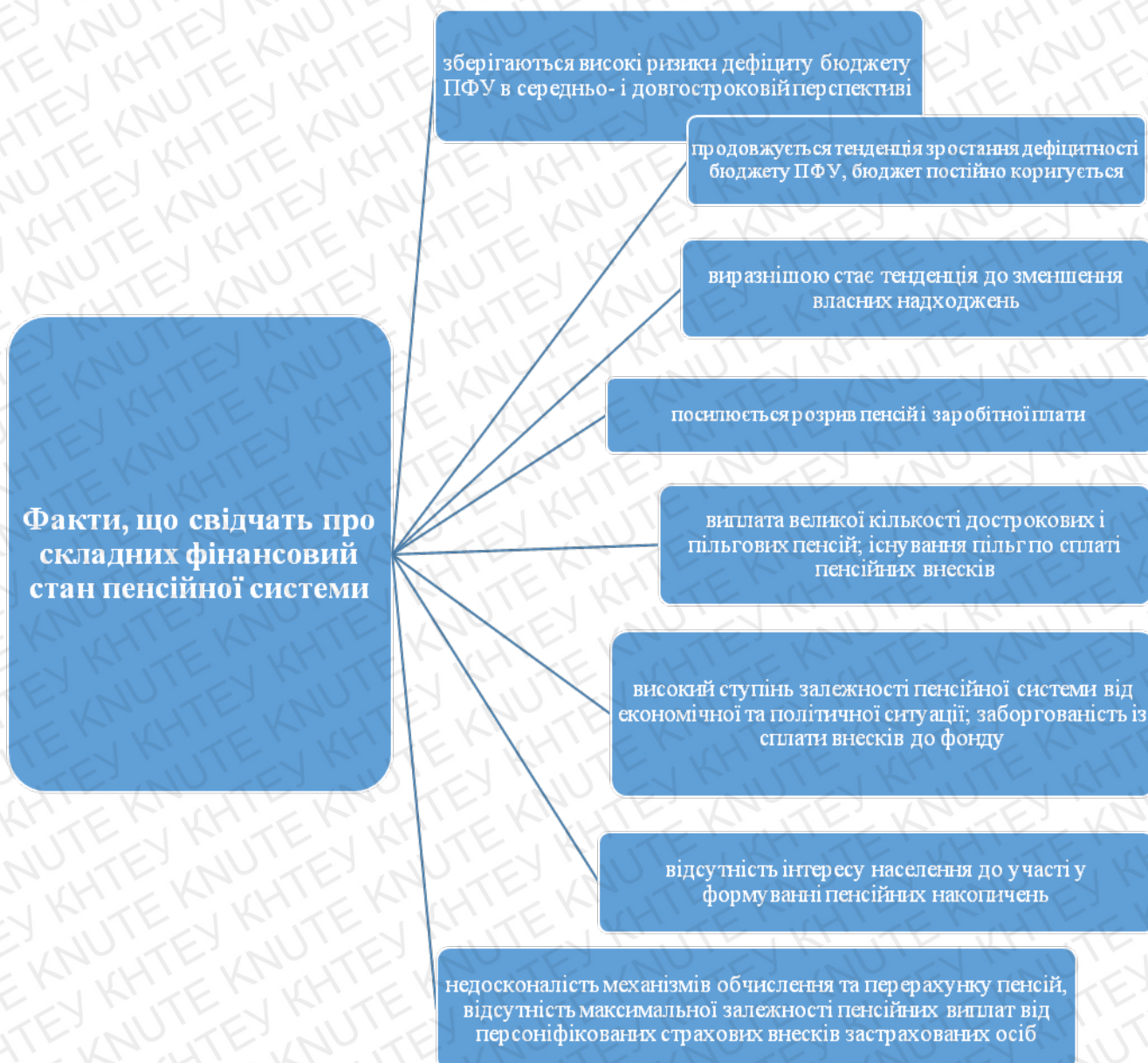

Рис. 2.9. Факти що свідчать про складний фінансовий стан пенсійної системи [35]

Усі зазначені проблеми впливають на те, що в українському суспільстві не достатньою мірою вирішуються питання у сфері пенсійного страхування та пенсійного захисту громадян, що призводить до низки соціальних і економічних проблем.

Загальною рисою трансформації пенсійного страхування є суттєві масштаби, глибина здійснення пенсійного реструктурування. Майже 50% цих країн скоротили свої національні пенсійні програми і замінили їх індивідуальними рахунками, які регулюються ринковими механізмами. Відбувся

процес послаблення першої складової пенсійної системи при посиленні її другої складової і активному розвитку добровільного страхування, змінилася психологія працівників, які усвідомлювали необхідність відраховувати внески з початку трудової діяльності.

Основну роль у формуванні моделі державного регулювання фінансового механізму державного пенсійного страхування відіграє держава. Важливою пріоритетною складовою такої моделі є формування фінансових засад пенсійного забезпечення. Забезпечення фінансових засад моделі державного регулювання пенсійної системи здійснюється пенсійним страхуванням.

Реалізація стратегічного плану дасть змогу відновити фінансову стабільність пенсійної системи, збільшити розмір пенсійних страхових виплат відповідно до законодавства, підвищити довіру населення до пенсійної системи, забезпечити соціальну справедливість шляхом дотримання страхових принципів функціонування солідарної системи, запровадити накопичувальну систему пенсійного страхування, забезпечити розвиток системи державного пенсійного забезпечення. Індикаторами ефективного державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи є покращення соціального самопочуття, високий рівень пенсій і соціальна захищеність осіб похилого віку [12].

Концептуальне дослідження трансформації державного регулювання фінансового механізму пенсійних систем страхування на основі порівняльного аналізу визначило необхідність теоретичного обґрунтування інноваційної моделі державного регулювання фінансового механізму пенсійного страхування. Зазначені проблеми потребують комплексного та системного підходу щодо їх вирішення, визначення конкретних інструментів їх нейтралізації і створення відповідних економічних, організаційних і правових засад регулювання пенсійної системи.

Підходи з вирішення проблеми через механізми державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи зображені на рис. 2.10.

Підходи з вирішення проблеми через механізми державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи

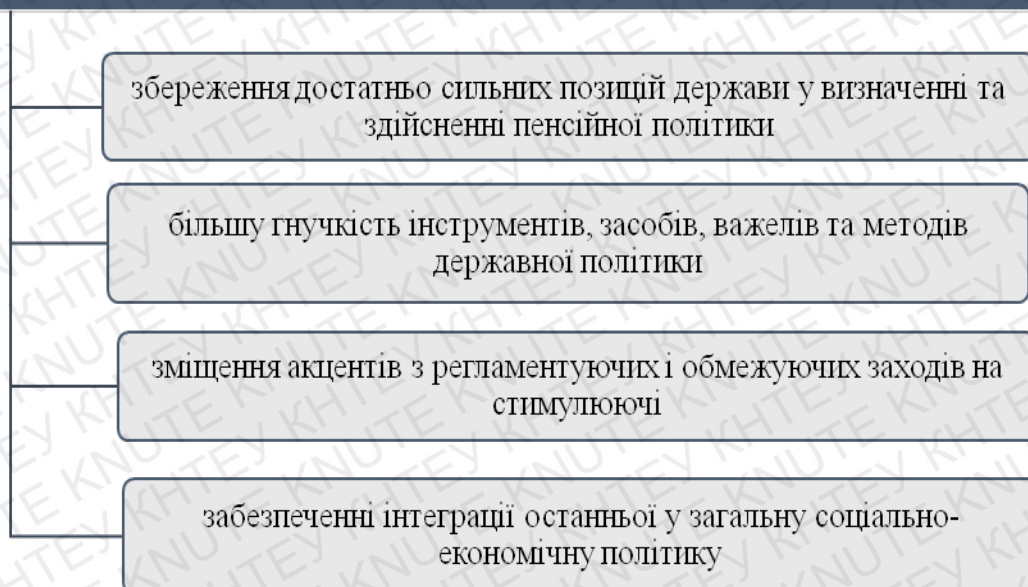

Рис. 2.10 Підходи з вирішення проблеми через механізми державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи [35]

Для вирішення даних проблем потрібно внести ряд дій які зазначені нижче:

- 1) розробка та внесення на розгляд КМУ Стратегії розвитку моделі державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи України до 2040 р.;
- 2) розробка та внесення на розгляд КМУ Постанови “Про першочергові заходи щодо покращення фінансової стабільності ПФУ”;
- 3) нічого не змінювати. Структура Стратегії ґрунтується на розроблених концептуальних напрямках трансформації моделі державного регулювання фінансового забезпечення вітчизняної пенсійної системи на якісно нових засадах, які відповідають особливостям сучасного стану соціального та економічного розвитку України. Реалізація пенсійної стратегії повинна враховувати загальну стратегію суспільного розвитку. Вибір з-поміж завдань пріоритетів стратегії моделі державного механізму фінансового забезпечення пенсійної системи необхідно здійснювати, враховуючи стан соціально-економічної системи.

Отже, з метою удосконалення механізмів державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи України слід вжити зазначених вище

заходів. Комплексне застосування таких механізмів, як політичного, правового, соціального, економічного, бюджетного, організаційного, методично-інформаційного, та соціальн-партнерського дасть змогу максимально досягнути цілей пенсійної політики. Найбільш оптимальною альтернативою є розробка та впровадження Стратегії розвитку моделі державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи України.

Формування такої стратегії, визначення оптимальної цілей, конкретизація пенсійної доктрини, модернізація управлінської підсистеми в системі пенсійного страхування, запровадження системного моніторингу через оцінку, аналіз і контроль управлінської діяльності сприятимуть функціонуванню інноваційної моделі державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

3.1 Перспективи розвитку вітчизняного фінансового механізму державного пенсійного страхування

На сьогоднішній день в Україні виплата пенсій в основному здійснюється з використанням солідарної системи, яка побудована на обов'язкових відрахуваннях роботодавців і працюючих громадян України на користь пенсіонерів – людей, які досягли пенсійного віку або таких, які мають право на пільгове отримання пенсій. Окрім цього, пенсійна система України є досить ускладненою.

Пенсія назначається з застосування усереднюючих показників, що зрівнює пенсійні виплати, не враховуючи нинішні реалії та об'єктивні наслідки вибраного Україною напрямку реформ.

Для кращого розуміння ситуації в країні, пропоную провести аналіз та виявити сильні і слабкі сторони пенсійної, а також для встановлення можливостей і загроз пенсійної системи України у табл. 3.1 SWOT-аналіз.

Таблиця 3.1

SWOT-аналіз пенсійної системи України

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Довічна виплата пенсії	1. Діє принцип солідарності поколінь і солідарності пенсіонерів за категоріями
2. Державно встановлений високий рівень надійності, який гарантує мінімальний рівень пенсійного забезпечення	2. Величина трудових пенсій майже не залежить від трудового стажу і сплачених пенсійних внесків
3. Забезпечується захист осіб похилого віку, чий дохід протягом трудової діяльності був не дуже високим	3. Наявність значних пільг для отримання спеціальних пенсій, відсутність рівноправних умов щодо пенсійного забезпечення громадян

4. Законодавче встановлення диференціації пенсій	4. Залежність пенсійної системи від демографічних факторів
--	--

Закінчення таблиці 3.1

Можливості	Загрози
1. Вдосконалення пенсійної системи шляхом забезпечення соціальної справедливості при призначенні пенсій	1. Наявність неформально-зайнятого населення
2. Обмеження рівня максимальних пенсій, введення економічних стимулів для пізнього виходу на пенсію	Постійно зростаючий дефіцит Пенсійного фонду України, зростання дотацій з бюджету України
3. Надійність та ефективність досягається шляхом розширеного відтворення населення та підвищення заробітних плат	3. Низький рівень соціальної справедливості при визначенні умов призначення та виплати пенсій
4. Запровадження другого рівня пенсійного забезпечення, що сприятиме виходу українських підприємств з тіньової економіки та збільшить інвестиційний капіталу в країні	4. Низький рівень мотивації працівників до накопичення пенсійних заощаджень через другий рівень пенсійної системи
5. Створення професійних пенсійних фондів для пільгових категорій пенсіонерів	5. Недовіра населення до інститутів недержавного пенсійного страхування

Складено автором

Проведений SWOT-аналіз показав, що в сучасних умовах економіки України найкращим шляхом для досягнення високого результату в пенсійному забезпеченні громадян має стати трирівнева система, яка охоплює традиційну солідарну систему, обов'язкову накопичувальну пенсійну систему та добровільну систему пенсійного страхування. Питання детінізації зарплати та легалізації зайнятості є одним із пріоритетних напрямів і завдань затвердженої Урядом у 2018 році Стратегії модернізації та розвитку Пенсійного фонду України на період до 2020 року. Як можемо спостерігати за останні десятиліття, в Європі існує тенденція щодо підвищення тривалості життя поряд із зниженням народжуваності. Це породжує значні проблеми в пенсійних системах. Щодо України, то в нас теж спостерігається низька народжуваність, проте, на жаль,

тривалість життя продовжує бути значно нижчою за рівень, який встановлений у європейських країнах. Все це обумовлює високий ступінь навантаження в демографічному плані на осіб працездатного віку з боку пенсіонерів (табл. 3.2):

Таблиця 3.2

**Демографічне навантаження на населення працездатного віку
(все населення, на 1000 осіб працездатного віку, прогноз) [34].**

Роки	Діти	Населення пенсійного віку	Все населення молодше і старше працездатного віку
2001	333	391	725
2006	281	367	648
2011	279	390	669
2016	301	446	747
2021	317	509	826
2026	312	561	873

Складено автором за даними [62]

Протягом останніх років в Україні проводиться реформа усієї системи соціального забезпечення. Основна увага зосереджена на реформуванні системи пенсійного страхування, яке займає одне із головних місць у соціально-економічному розвитку країни та безпосередньо впливає на рівень життя і добробут людей. Проблемами у сфері пенсійної системи є недосконалість та існування ряду негативних факторів, які показані на рис. 3.1.

Рис. 3.1 Фактори, що негативно впливають на пенсійне страхування[41].

Першочерговими проблемами пенсійної системи нашої країни є питання

збалансованості бюджету ПФУ, оптимізації механізму формування дохідної бази, а також збільшення коштів від джерел формування бюджету ПФУ.

Сьогодні актуальними є питання дефіциту бюджету Пенсійного фонду України, зокрема порушення принципу економічної залежності видатків на споживання від отриманих доходів і ВВП, дисбаланс розвитку пенсійної системи в рамках його дохідної і видаткової частин. Не менш важливою для України є демографічна проблема – старіння нації, що призводить до скорочення частки працюючого населення та, відповідно, зростання навантаження на ПФУ [41]. За таких умов особливої уваги потребують питання збалансованості бюджету Пенсійного фонду України, а також ефективного й раціонального використання коштів Пенсійним фондом.

Наразі існуючі джерела доходів ПФУ, а саме: надходження від сплати ЄСВ, кошти держбюджету та доходи від окремих господарських операцій, з яких сплачується збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, вони досягли своєї граничної потужності й відчутне нарощування доходів ПФУ за відсутності додаткових джерел неможливе. Відтак, постає необхідність пошуку додаткових джерел його фінансування.

Досить вдалим рішенням поставленого завдання можна вважати спрямування до бюджету Пенсійного фонду України коштів, отриманих за розмитнення автомобілів на іноземній реєстрації [55]. Утім, це джерело є одноразовим, натомість джерело додаткового фінансування ПФУ має бути постійним. В якості такого джерела доцільно розглянути податок на розкіш.

Проект закону, що передбачає введення такого податку, було подано на розгляд Верховної Ради у 2008 р., однак унаслідок суттєвих вад на підставі висновку Головного науково-експертного управління його не було внесено до порядку денного [50].

За останні роки найбільший розмір бюджетного дефіциту Пенсійного фонду України було виявлено у 2018 році і, як було зазначено раніше, зростання

такого показника пояснюється зменшення ставки єдиного соціального внеску до розміру 22% (в 2017 році середній розмір ЄСВ становив 37%), а також скасування утримання ЄСВ із заробітної плати працівників та інших доходів. Метою таких змін було зменшення податкового навантаження на платників податків та очікування щодо виведення «чорних» заробітних плат.

Стрімке зростання ролі бюджетних коштів у формування доходів бюджету Пенсійного фонду України та покритті його дефіциту може стати суттєвою причиною нестійкості бюджетної системи. Адже спрямування значних обсягів бюджетних коштів на покриття дефіциту Пенсійного фонду означає збільшення видаткової частини державного бюджету, що потребує підвищення доходів. Акумуляція надходжень в умовах затяжної економічної рецесії та існування значної тіньової складової в національній економіці є практично неможливою і призводить до недофінансування інших бюджетних програм [45].

Негативною стороною збільшення ролі державного бюджету у формуванні доходів Пенсійного фонду України є зростання потреби у державних запозиченнях. Загальна сума державного боргу України постійно зростає. Міністерство фінансів має за мету знизити на кінець 2020 року державний та гарантований борг до 54% до ВВП. Розмір мінімальної заробітної плати встановлюється і переглядається відповідно до статей 9 і 10 Закону України «Про оплату праці» та не може бути нижчим від розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Аналізуючи мінімальну заробітну плату за 2014-2019 роки ми прослідковуємо тенденцію до підвищення такого показника. З 2014 по серпень 2015 року рівень місячної мінімальної заробітної плати становив 1218 грн, з вересня 2015 по квітень 2016 року такий показник збільшився до 1378 грн (зростання на 13,2%), в останній місяць 2016 року – 1600 грн, що означає збільшення на 10,3%.

Станом на 01.01.2017 розмір мінімальної заробітної плати зріс у 2 рази та становив 3200 грн, а з 2018 року ми бачимо зростання на 16,3% до 3723 грн. У 2019 році мінімальний місячний заробіток становить 4173 грн, що на 12,1% більше попередньому періоду. Мінімальна заробітна плата як державна гарантія в оплаті праці встановлюється в законі про Державний бюджет України як в місячному, так і в погодинному розмірі.

Пропонуємо проаналізувати розмір мінімальної заробітної плати по Україні за останні роки, що відображено у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Розмір мінімальної заробітної плати по Україні за період 2014-2019 рр.

Період	Місячна мінімальна заробітна плата, грн	Зміна, %	Погодинна мінімальна заробітна плата, грн	Зміна, %
з 01.01.2014 по 31.12.2014	1218	0%	7,30	0%
з 01.01.2015 по 31.08.2015	1218	0%	7,29	- 0.1%
з 01.09.2015 по 31.12.2015	1378	13.1%	8,29	13.7%
з 01.01.2016 по 30.04.2016	1378	0%	8,29	0%
з 01.12.2016 по 31.12.2016	1600	10.3%	9,59	10.4%
з 01.01.2017 по 31.12.2017	3200	100.0%	19,34	101.7%
з 01.01.2018 по 31.12.2018	3723	16.3%	22,41	15.9%
з 01.01.2019	4173	12.1%	25,13	12.1%

Складено автором за даними [32]

Міністерство фінансів у листі від 05.09.2019 р. №05110-14-6/22263 довело до

відома особливості складання розрахунків до проектів бюджетів на 2020 рік та прогнозів бюджетів на 2021 – 2022 роки. Ми пропонуємо переглянути прогнозні показники мінімального розміру зарплати на такі роки у таблиці 3.4 [32].

Таблиця 3.4

Мінімальний розмір заробітної плати на 2020-2022 роки

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Мінімальна заробітна плата:			
– з 1 січня року (гривні)	4 723	5 003	5 290
– темпи росту (відсоток)	13,2	5,9	5,7
Посадовий оклад працівника I тарифного розряду Єдиної тарифної сітки:			
– з 1 січня року (гривні)	2 102	2 270	2 445
– темпи росту (відсоток)	9,4	8,0	7,7

Складено автором за даними [32]

Як бачимо, за прогнозними даними Міністерства фінансів України передбачається приріст мінімальної заробітної плати у 2020 році на 13,2% до 4 723 грн., у 2021 році на 5,9% до 5 003 грн. та у 2022 році до 5 290 грн. (+ 5,7%).

Таким чином, Міністерство фінансів України прогнозує збільшення мінімального окладу, а значить одночасно із збільшенням заробітної плати передбачається збільшення надходжень до Пенсійного фонду.

Відповідно до Проекту «Основних напрямів бюджетної політики на 2019-2021 роки» визначеного Верховною Радою України у 2020 році передбачається забезпечення економічно обґрунтованого підвищення мінімальної заробітної плати та посадового окладу (тарифної ставки) працівника 1 тарифного розряду Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремої галузі бюджетної сфери [38].

Ускладнює ситуацію надходжень до Пенсійного фонду поступове збільшення демоекономічного тиску на систему державного пенсійного, з яким можна ознайомитися у табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Прогноз чисельності населення України на майбутні 25 років (тис. осіб у середньому на рік)

Роки	Усього населення	Усього	
		Працездатного віку	Пенсійного віку
2015	44 616,5	26 570,7	11 840,1
2020	43 150,8	24 905,7	12 273,8
2025	41 741,2	23 706,9	12 534,4
2030	40 536,2	22 566,3	12 950,5
2035	39 280,5	21 066,3	13 475,8
2040	36 526,3	19 533,0	14 328,0

Складено автором за даними [38]

Якщо в 2015 р. населення працездатного віку переважало населення пенсійного віку в 2,24 разів, то в 2020 році цей показник очікується вже на рівні 2,03, а в 2040 р. – 1,36. У віддаленій перспективі така тенденція суттєво знизить фінансові можливості солідарної системи пенсійного забезпечення.

За середніх показників народжуваності і тривалості життя та за відсутності міграцій, чисельність населення України до 2050 року зменшиться майже на 20% і становитиме 35,2 млн осіб. Скорочення населення відбуватиметься майже виключно за рахунок людей працездатного віку, тоді як чисельність людей віком 60 років і старше зросте на чверть. Частка людей віком 60 років і старше в загальній чисельності населення (індикатор рівня старіння) збільшиться з нинішніх 22% до 33%. Через демографічні зміни, за інших незмінних умов, співвідношення кількості платників внесків і пенсіонерів у пенсійній системі

зросте з 1:1 до 1:1,5, тобто десять працюючих утримуватимуть 15 пенсіонерів [36].

Згідно з середнім варіантом прогнозу від Інституту демографії, за 33 роки населення України скоротиться з 42,6 млн до 35,2 млн осіб., за чим можемо прослідкувати на рис. 3.2 [36].

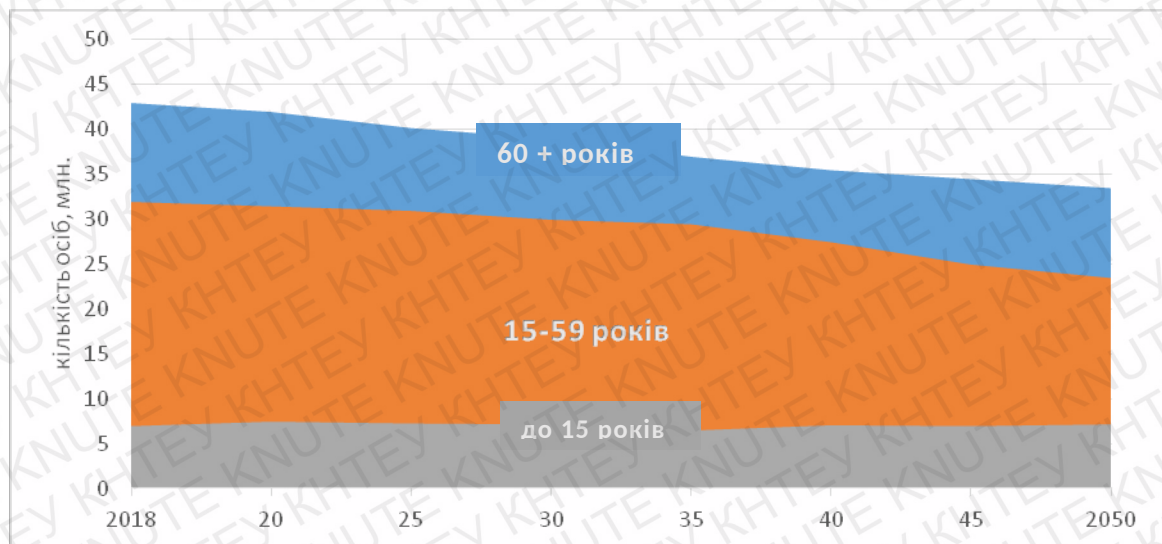

Рис.3.2 Прогнозні обсяги чисельності населення України в прогнозі до 2050 року [36]

Отже, пенсійне страхування в Україні вимагає жорстких та кардинальних змін, а не популістських законів та стратегій з гарними назвами. За допомогою SWOT-аналізу обґрунтовано, що в сучасних умовах розвитку економіки України реформування системи пенсійного забезпечення має відбуватись шляхом поєднання традиційної солідарної пенсійної системи, обов'язкової накопичувальної та добровільної системи пенсійного страхування.

Фінансова стійкість пенсійної системи України є хиткою через вплив ряду факторів, таких як демографічні показники, економічне і соціальне становище, управлінські, організаційні та політичні рішення. Щоб цього уникнути потрібно вдосконалити джерела надходжень коштів на державне пенсійне страхування, модернізувати механізми фінансування та реалізації пенсійних виплат і пенсійної політики. Водночас державою мають впроваджуватися заходи налагодження

фінансового забезпечення системи загальнообов'язкового пенсійного страхування.

По-перше, дана процедура вимагає визначення цілей, складання стратегічних планів та прогнозування, підготовки різних варіантів пенсійної політики.

По-друге, слід прийняти політичне рішення, провести ефективну пенсійну політику у встановлені терміни, здійснювати неперервний моніторинг, аналіз та контроль запроваджених управлінських рішень.

3.2 Напрямки підвищення ефективності фінансового механізму державного пенсійного страхування в Україні

Сьогодні державна пенсійна система України переживає кризу, яка знаходить відображення в мінімальному розмірі пенсії по відношенню до прожиткового мінімуму непрацездатного населення і по відношенню до високих страхових тарифів.

На сьогоднішній день ситуація є наступною:

- працюючі українці невмотивовані платити пенсійні внески;
- хронічно дефіцитний Пенсійний фонд;
- високі пенсійні витрати та високі податки, які стимулюють бізнес до відходу в тінь.

Проведення реформи ускладнює чимало об'єктивних та суб'єктивних факторів, зокрема:

- складна демографічна ситуація;
- високий рівень тінізації економіки;
- розбалансованість бюджету;
- політичний популізм.

Відтак Україна опинилася в замкнутому колі зростання дефіциту бюджету, на який наклалися демографічні проблеми [14, с.198]. Для вирішення проблем кризового стану можливі два шляхи:

- більшення надходжень до Пенсійного фонду;

- вдосконалення пенсійної системи.

Перший шлях є проблематичним, так як в країні склалося несприятливе співвідношення чисельності платників пенсійних внесків і пенсіонерів через зменшення чисельності зайнятих у народному господарстві, а також ухилення від сплати податків значної кількості платників податків.

Другий шлях, який передбачає реформування пенсійної системи, може виявитися складнішим, але більш прийнятним за наявності певних умов: досягнення заданих цілей і визначення основних етапів.

Мета пенсійної реформи повинна включати вирішення головних проблем:

1. створення передумов для сталого розвитку пенсійного забезпечення на основі державного пенсійного страхування;
2. вдосконалення системи управління пенсійним забезпеченням.
3. метою реалізації цілей, мети, пріоритетів та завдань стратегії розвитку моделі державного регулювання фінансового механізму пенсійного страхування необхідно здійснити комплекс тактичних заходів. Хотілось зазначити шлях удосконалення державного механізму фінансового забезпечення пенсійного страхування (рис. 3.3):

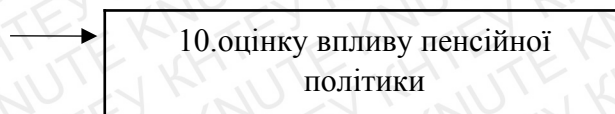

Рис. 3.3. Етапи удосконалення фінансового механізму державного пенсійного страхування

Складено автором на основі[43]

Важливим для вдосконалення механізмів державного регулювання фінансового забезпечення пенсійного страхування є застосування гнучких підходів до формування пенсійної стратегії, поєднання традиційних заходів пенсійної політики зі специфічними для певної пенсійної системи, визначення часу, упродовж якого дані механізми зберігатимуть ефективність, зміна інструментарію пенсійної політики відповідно до змін її об'єкта.

Суттєвим є удосконалення механізмів державного регулювання фінансового забезпечення пенсійного страхування та їх ефективне поєднання із формуванням і активізацією самозахисних можливостей населення. Механізми удосконалення моделі державного регулювання фінансового забезпечення пенсійного страхування сприяють удосконаленню її законодавчих засад. Зокрема, доцільно:

- продовжити роботу щодо удосконалення та приведення національних соціальних стандартів у відповідність із міжнародними нормами і стандартами, відповідно до ратифікованої ВРУ “Європейської соціальної Хартії”, а саме тих, які стосуються питань оплати праці, підвищення пенсійного забезпечення, загальнообов’язкового державного пенсійного страхування;

- встановити одним законодавчим актом єдиний порядок надання соціальних пільг, їх обліку та визначення кола осіб, які мають право на їх отримання.

Одним із напрямів підвищення забезпечення бюджетними коштами пенсійної системи є забезпечення ефективного використання цих коштів. Воно повинно ґрунтуватись на аналізі достатності обсягів фінансових ресурсів, збалансованості потреб і можливостей їх забезпечення, обґрунтованості побудови

фінансових потоків, оцінці рівня їх керованості й результативності, наявності інноваційних схем і важелів їх управління та інших складових фінансового менеджменту в цій сфері. Забезпеченню інноваційного розвитку пенсійної системи сприятиме взаємодія державних і приватних фінансів. Реалізація п'ятирівневої пенсійної системи, рекомендованої Світовим банком в 2018 р., окрім перетворень в інституційній та нормативно-правовій базі функціонування фінансових ринків, безпосередньо впливатиме на збільшення обсягів заощаджень на накопичувальних пенсійних рахунках, що дозволить використовувати інвестиційні ресурси накопичувальної пенсійної системи України [24].

Серед основних шляхів удосконалення механізмів державного регулювання пенсійного страхування показані на рис. 3.3.

Рис. 3.3. Основні шляхи вдосконалення механізму державного пенсійного страхування [24]

Слід оптимізувати соціальний розвиток українського суспільства, утвердити оновлені конституційні механізми органічної взаємодії основних гілок влади, не допускати виникнення суперечностей, пов'язаних із складним, неоднозначним процесом формування єдності гілок влади, їх консенсусом, реалізацією проголошеного Конституцією України принципу поділу влади, утвердженням її авторитету, що дасть змогу удосконалити фінансовий механізм вітчизняного пенсійного страхування. Тільки прагнення до інновацій, накопичення нових знань та застосування їх у діяльності органів пенсійної системи дасть змогу покращити окремі елементи моделі пенсійної системи та результат управлінської діяльності.

Щодо другої альтернативи, то, власне, йдеться про заходи, передбачені Законом України “Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійного страхування” [16]:

- поступовий перегляд пенсійного віку відповідно до зростання тривалості життя;
- скорочення можливостей набуття дострокового права на отримання пенсії;
- стимулювання до більш пізнього виходу на пенсію;
- удосконалення формули обчислення розмірів пенсій;
- законодавче встановлення розмірів пенсій залежно від тривалості страхового стажу та розміру заробітної плати, з якого сплачувалися внески;
- внесення змін до порядку обчислення “спеціальних” пенсій з метою наближення його до загального Закону;
- посилення фінансової дисципліни платників страхових внесків;
- запровадження дієвих стимулів до сплати страхових внесків;

Підсумовуючи вище зазначене, можемо прийти до висновку, що для підвищення ефективності фінансового механізму державного пенсійного страхування в Україні необхідно:

1. Завершити підготовку до запровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи та здійснити її поетапне запровадження;
2. Здійснити поступовий перерозподіл страхових внесків між найманими працівниками та роботодавцями з одночасним запровадженням механізму

гарантованого компенсуючого підвищення заробітної плати найманому працівникові;

3. Забезпечити рівноправність громадян в пенсійній системі шляхом запровадження єдиних правил призначення пенсій;
4. Запровадити уніфіковану законодавчу базу пенсійної системи та забезпечити розвиток накопичувальної системи пенсійного забезпечення;
5. Розробити обов'язкові професійні пенсійні програми для працівників, зайнятих на робочих місцях.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Підводить підсумки проведеного дослідження, результатом якого є наступне:

1. Фінансовий механізм державного пенсійного страхування – це система фінансових форм та методів, інструментів та важелів, властивих пенсійному страхуванню, що використовуються для формування фінансових ресурсів та їх ефективного використання пенсійними фондами з метою збалансованості і взаємодії солідарної та накопичувальної пенсійних систем, соціальної справедливості при нарахуванні та виплаті пенсій, пенсійне страхування є важливою частиною державної пенсійної політики.

2. Пенсійне страхування розглядається як метод захисту працівників у наслідок належної відповідності характеру страхового випадку. У сучасних умовах роль держави як суб'єкта пенсійної системи суттєво змінюється – звужується щодо безпосереднього управління пенсійним забезпеченням і одночасно зростає стосовно організаційно-правового регулювання всієї сукупності пенсійних відносин.

3. Пенсійне страхування є ядром всієї системи соціального захисту населення, яке зачіпає інтереси практично кожного громадянина, а це означає, що від того, наскільки прозорі будуть схеми пенсійних відрахувань та зрозумілий порядок обчислення пенсій, залежить загальний настрій суспільства на проведення або відторгнення реформ. Система обов'язкового пенсійного

страхування не є збалансованою між страховими внесками й пенсійними виплатами.

4. Аналіз джерел формування коштів бюджету Пенсійного фонду України загалом показав тенденцію до щорічного зростання загальних надходжень. Це, звичайно, позитивне явище, але нестача власних коштів щорічно покривалася за рахунок фінансування з Державного бюджету України, частка яких постійно зростає. Така ситуація зобов'язує проводити докорінні зміни у пенсійному забезпеченні через впровадження нової моделі пенсійної системи, розвиток нових форм пенсійного забезпечення, зокрема накопичувальної системи загальнообов'язкового державного страхування та недержавного пенсійного забезпечення, збільшення доходів населення за рахунок виведення з тіні заробітної плати, створення нових робочих місць. Усе це допоможе підвищити розмір доходів Пенсійного фонду, а відповідно й зменшити його дефіцит.

5. За допомогою SWOT-аналізу обґрунтовано, що в сучасних умовах розвитку економіки України реформування системи пенсійного страхування має відбуватись шляхом поєднання традиційної солідарної пенсійної системи, обов'язкової накопичувальної та добровільної системи пенсійного страхування.

6. Проведена у роботі діагностика стану пенсійного страхування в Україні дозволила встановити, що не дивлячись на значне охоплення населення послугами державного пенсійного страхування, воно має низку проблем, які перешкоджають успішній реалізації пенсійних реформ в країні, серед яких:

- низький абсолютний розмір пенсій та її купівельної спроможності;
- незбалансованість демографічного навантаження на працездатне населення;
- залежність ПФУ від фінансування з державного бюджету.

7. Також, для підвищення ефективності фінансового механізму державного пенсійного страхування в Україні, були зазначені наступні пропозиції:

- 1) Завершити підготовку до запровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи та здійснити її поетапне запровадження;
- 2) Здійснити поступовий перерозподіл страхових внесків між найманими працівниками та роботодавцями з одночасним запровадженням механізму

гарантованого компенсуючого підвищення заробітної плати найманому працівникові;

- 3) Забезпечити рівноправність громадян в пенсійній системі шляхом запровадження єдиних правил призначення пенсій;
- 4) Запровадити уніфіковану законодавчу базу пенсійної системи та забезпечити розвиток накопичувальної системи пенсійного забезпечення;
- 5) Розробити обов'язкові професійні пенсійні програми для працівників, зайнятих на робочих місцях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Development Program of UN (UNDP) 2018. URL: <http://www.un.org/ru/development>
2. OECD (2016) Pensions at a Glance 2016: OECD and G20 indicators. URL: http://dx.doi.org/10.1787/pension_glance-2015-en
3. OECD (2017) Pensions Outlook 2014 (Media Brief) OECD Publishing, Paris URL: http://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/oecd-pensions-outlook_23137649
4. Pensions: International Experience. URL: http://www.finrep.kiev.ua/download/pensprovision_international_exp
5. Public sector pensions: Rationale and international experiences. URL: <http://www.qfinance.com/insurancemarkets-white-papers/public-sectorpensions-rationaleand-international-experiences/46>
6. The World Bank Group and ILO Universal Social Protection Initiative: Concept note. URL: http://ilo.org/global/topics/social-security/WCMS_378991/lang--en/index.htm
7. Z-Україна, статистичний аналіз доходів та видатків ПФУ за 2014-2018 рр. : URL: <http://zet.in.ua/statistika-2/byudzhet/struktura-doxodov-i-rasxodov-byudzhe>

tapensionnogo-fonda-ukrainy-v-2014-2018-gg-mlrd-grn. (дата звернення: 06.10.2019).

8. Айзінова І. М. Еволюція пенсійного забезпечення в показниках рівня життя пенсіонерів. *Проблеми прогнозування*. 2016. № 5. С. 58–66.
9. Артус М. М. Фінанси. *навч. посіб. Вид-во Європ. Унту*. 2017. 198 с.
10. Базилевич В. Д. Державні фінанси. *Навч. посіб. Атіка*. 2004. 368 с.
11. Василик О. Д. Державні фінанси України. *Навч. посіб. Вища шк.*, 2014. 322 с.
12. Васильченко О. Пенсійна система України: від стратегії до концепції. *Праця і Закон*. 2016. № 11 (119). URL: http://pf.kinto.com/files/articles/72/68_3.pdf.
13. Гайдук К., Слабченко Д. Реформи пенсионных систем: обзор наиболее важных аспектов. *Учет и аудит*. URL: <http://old.research.by/pdf/wp2016r07.pdf>
14. Закон України про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15/ed20180120>.
15. Закон України про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
16. Закон України про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/4>.
17. Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2014 рік *Пенсійний фонд України*. 2015. URL: <https://www.pfu.gov.ua/33972-zvit-pro-vykonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-za-2015-rik/>.
18. Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2015 рік *Пенсійний фонд України*. 2016. URL: <https://www.pfu.gov.ua/33972-zvit-pro-vykonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-za-2015-rik/>.
19. Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2016 рік *Пенсійний фонд України*. 2017. URL: <https://www.pfu.gov.ua/33974-zvit-pro-vykonannya-pokaznykiv-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-za-2016-rik/>.

20. Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2017 рік *Пенсійний фонд України*. 2018. URL: <https://www.pfu.gov.ua/1545965-zvit-pro-vykonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-za-2017-rik-2/>.
21. Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2018 рік *Пенсійний фонд України*. 2019. URL: <https://www.pfu.gov.ua/1545965-zvit-pro-vykonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-za-2018-rik-2/>.
22. Інформаційно-аналітичні матеріали до звіту про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2014–2016 роки. *Пенсійний фонд України*. URL: <https://www.pfu.com.ua/news/2015/01/3/616> (дата звернення: 24.09.2019).
23. Інформаційно-аналітичні матеріали до звіту про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2017–2018 роки. *Пенсійний фонд України*. URL: <https://www.pfu.com.ua/news/2015/01/3/616> (дата звернення: 24.09.2019).
24. Кириленко О. П. Фінанси. *Навч. посіб. Т.О.В. ЦМДС*. 2014. 234 с.
25. Коваленко О. М. Методологічні основи фінансового механізму. *Фінанси України*. 2017. № 4. С. 54-57.
26. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р. *Український центр соціальних реформ*. 2016. URL: <http://www.idss.org.ua/monografii/Prognoz%20Ukrain.pdf>.
27. Криза розподільчої пенсійної системи в Україні та напрями диверсифікації «пенсійного портфеля». *аналіт. доп. Київ : НІСД*, 2018.
28. Линдюк О. А. Досвід державного регулювання фінансового забезпечення пенсійних систем країн Латинської Америки та його значення для України. *Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ*. 2015. №3 (6). С. 172-181.
29. Линдюк О. А. Інноваційна модель пенсійної системи України у вимірах людського розвитку. *Матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 27 трав. 2011 р.) К. : НАДУ*, 2018. Т. 1. С. 302-304.

30. Лібанова Е.М. Пенсійне страхування в Україні: напрями реалізації. [монографія] *Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України*. 2018. 270 с.
31. Мельничук В. Реформа, яка забезпечить гідну пенсію. *Уряд. кур'єр*. 2015. 27 лип. № 133. С. 5.
32. Мінімальна зарплата та прожитковий мінімум – 2020: прогнозні показники Мінфіну. *Міністерство фінансів України*. 2019. URL: <https://news.dtkk.ua/labor/compensation/57698>.
33. Міністерство фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua> (дата звернення: 05.10.2019).
34. Нечволод Л. І. Сучасний словник іншомовних слів. *Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС*. 2016. 768 с.
35. Остапчук Л.В. Інновації в державному управлінні: системна інтеграція освіти, науки, практики. *Матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 27 трав. 2011 р.)*. НАДУ, 2018. Т. 1. С. 302-304.
36. Онищенко В. Нарахування на фонд оплати праці. 2018. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/7226-narahuvannya-na-fond-oplati-prats>.
37. Опарін В. М. Фінанси «Загальна теорія». *Навч. посіб. Київського національного торговельно-економічного університету*. 2016. 240 с.
38. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування. *Закон України від 14 січ. 1998 р. № 16/98-ВР*. 1998. № 23. 121 с.
39. Особенности развития накопительной пенсионной системы URL: <http://pensionreform.ru/files/39227/06.2013.pdf>.
40. Офіційний сайт ПФУ. URL: <https://www.pfu.gov.ua/382153-stanom-na-01-01-2019-roku>.
41. Панченко І. В. Фінансовий стан та основні проблеми діяльності пенсійного фонду України. *Економічний часопис XXI*. 2017. №9. 3 с.
42. Пенсионная панорама. Пенсионные системы 53 стран. *Издательство «Весь Мир»*. 2018. 224 с.

43. Пенсійна реформа в Україні: напрями реалізації: [монографія] *НАН України*. 2017. С. 270.
44. Пенсійна реформа. Фіскальна проблема ПФУ. *Прес-центр інформаційного агентства ЛІГА Бізнес Інформ*. URL: <https://blog.liga.net/user/zhukova/article/16322> (дата звернення: 06.02.2019).
45. Пенсійний фонд України. URL: <http://www.pfu.gov.ua> (дата звернення: 15.10.2019).
46. Пенсійний фонд України. Організаційно-правові та соціально-економічні засади функціонування. *НВП "АВІ" рек. МОН України*. 2016. 298 с.
47. Петрушка О. Шляхи удосконалення практики мобілізації доходів Пенсійного фонду України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. №16. С. 136–139.
48. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 49-51. 376 с.
49. Про схвалення Концепції подальшого проведення пенсійної реформи : *Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 жовт. 2014 р. № 1224-р*. URL: <http://www.kmu.gov.ua>.
50. Проект Закону про податок на розкіш. Законопроект Верховної Ради України. 2018. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf351122.
51. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь. *ИНФРА-М*. 2014. 28 с
52. Рівень добробуту населення планети зростає: чиста вартість фінансових активів перевищила 100 трлн євро. *Страхова справа*. 2015. № 3. С. 28-29.
53. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
54. Сидорчук А.А. Механізм формування та використання фінансових ресурсів державного соціального страхування. *«Молодий вчений»*. 2017. №7(47). С.470-476.
55. Скільки Україна заробила на розмитненні "євроблях". 2019. URL: https://24tv.ua/skilki_ukrayina_zarobila_na_rozmitnenni_yevroblyah_n1094568.

56. Скуратівський В. А. Управління соціальним і гуманітарним розвитком пенсійного страхування. *Навч. посіб. НАДУ*. 2016. №1. 456 с.
57. Статистичні дані з приводу пенсіонерів станом на 01.01.2019. URL: <http://www.vn.ukrstat.gov.ua/index.php/statistical-information.html>.
58. Таггарт Г. Рівні пенсійної реформи. *Вісник пенсійної реформи*. 2017. № 1. URL: http://www.pension.kiev.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=44&Itemid=124.
59. Терещенко Г. М. Проблеми розвитку державного пенсійного страхування в Україні. *Фінанси України*. 2018. № 12. С. 76–89.
60. Федосов В. И. Государственные финансы. *Учеб. пособие Киевского национального торгово-экономического университета*. 2017. 386 с.
61. Фінанси: Теоретичні основи. *Підручник МАУП*. 2015. 386 с.
62. Чугунов І.Я., Насібова О.В. Еволюція фінансового механізму пенсійного забезпечення. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2016. №1. С.80-97.
63. Чугунов І.Я., Насібова О.В. Фінанси пенсійного забезпечення. [монографія] *Київського національного торговельно-економічного університету*. 2017. 248с.
64. Шуляк П. Н. Финансы. *Учеб. Пособие Издат.-торг. корпорация "Дашков и Ко"*. 2014. 456 с.
65. Юрій С. І., Шаварина М. П., Шаманська Н. В. Соціальне страхування . *Підруч. Київ-кондор*. 2018. 464 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2014 рік

28 березня 2015

Затверджено
постанова правління
Пенсійного фонду України
25 березня 2015 року №6-1

ЗВІТ

про виконання бюджету Пенсійного фонду України
за 2014 рік

(тис.грн.)				
	Затверджено бюджетом	Фактично виконано	Відхилення	
			+, -	%
Залишок коштів на початок року	2 199 700,0	2 405 039,8	205 339,8	109,3%
ДОХОДИ:		241 871 708,0		
власні надходження, усього	166 928 012,0	165 923 310,0	-1 004 702,0	99,4%

у тому числі:					
	сума єдиного внеску, розподілена на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування	160 518 722,1	159 473 090,8	-1 045 631,3	99,3%
	кошти, сплачені банками за користування тимчасово вільними коштами Пенсійного фонду України	27 558,8	39 053,2	11 494,4	141,7%
	кошти на виплату різниці у пенсійному забезпеченні наукових працівників, що відшкодовується за рахунок коштів державних небюджетних і недержавних підприємств та установ	47 478,0	45 502,0	-1 976,0	95,8%
	кошти від підприємств на покриття фактичних витрат на виплату та доставку пенсій працівникам, зайнятим на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці за списком № 1	2 662 609,4	2 453 827,8	-208 781,6	92,2%
	кошти від підприємств на покриття фактичних витрат на виплату та доставку пенсій працівникам, зайнятим повний робочий день на інших роботах із шкідливими і важкими умовами праці за списком №2	1 533 510,7	1 552 410,6	18 899,9	101,2%

	кошти на виплату пенсій іноземним пенсіонерам, які проживають на території України	41 955,8	55 832,5	13 876,7	133,1%
	кошти фондів соціального страхування (стаття 27 Закону України “ПроДержавний бюджет України на 2014 рік”)	2 000 000,0	2 000 000,0	0,0	100,0%
	інші надходження	96 177,2	303 593,1	207 415,9	315,7%
	Усього власних доходів з урахуванням залишку	169 127 712,0	168 328 349,8	-799 362,2	99,5%
	кошти Державного бюджету України, усього	81 729 669,5	75 813 859,7	-5 915 809,8	92,8%
	у тому числі:				
—	дотація на виплату пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за різними пенсійними програмами	64 604 008,0	61 130 633,2	-3 473 374,8	94,6%
—	покриття дефіциту коштів Пенсійного фонду України для виплати пенсій, у тому числі покриття витрат, пов’язаних з обслуговуванням боргових зобов’язань	17 125 661,5	14 683 226,5	-2 442 435,0	85,7%

кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття		105 870,9	67 813,0	-38 057,9	64,1%
кошти Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань		79 978,7	66 725,3	-13 253,4	83,4%
УСЬОГО ДОХОДІВ з урахуванням залишку		251 043 231,1	244 276 747,8	-6 766 483,3	97,3%
	надана позика	0,0	968 944,2	968 944,2	
УСЬОГО ДОХОДІВ з урахуванням позики		251 043 231,1	245 245 692,0	-5 797 539,1	97,7%
ВИДАТКИ:					
за рахунок власних надходжень, усього		191 526 185,4	192 374 318,7	848 133,3	100,4%
у тому числі на:					
–	пенсійне забезпечення осіб, пенсія яким призначена згідно із Законом України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування”	181 085 267,7	181 921 794,1	836 526,4	100,5%
–	пенсійне забезпечення осіб, пенсія яким призначена згідно з іншими законодавчими	4 929 228,3	4 904 651,0	-24 577,3	99,5%

	актами в частині, що не перевищує розміру трудової пенсії за віком, на яку особа має право відповідно до Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”				
–	виплату різниці у пенсійному забезпеченні наукових працівників, що відшкодовується за рахунок коштів державних небюджетних і недержавних підприємств та установ	93 269,7	84 153,2	-9 116,5	90,2%
–	виплату доплати відповідно до Закону України “Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та інвалідів війни”	96 917,9	93 778,4	-3 139,5	96,8%
–	пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу в частині, що не перевищує розмір трудової пенсії	2 817 714,2	2 958 085,1	140 370,9	105,0%
–	пенсійне забезпечення осіб, які проживають за кордоном, та іноземних пенсіонерів	98 640,2	88 686,8	-9 953,4	89,9%
–	розрахунково-касове обслуговування та плату за підкріплення готівкою виплати пенсії	104 185,2	84 041,6	-20 143,6	80,7%

	і грошової допомоги				
–	керівництво та управління у сфері пенсійного забезпечення	2 223 433,3	2 163 976,1	-59 457,2	97,3%
–	виготовлення пенсійних посвідчень та документів, що підтверджують статус застрахованої особи	1 943,2	1 868,1	-75,1	96,1%
–	виготовлення бланків, виплатних відомостей для виконання функцій з призначення та виплати пенсій	35 875,1	34 380,0	-1 495,1	95,8%
–	створення програмно-технічного забезпечення системи інформаційно-аналітичної підтримки органів Пенсійного фонду України	39 710,6	38 904,3	- 806,3	98,0%
	за рахунок коштів Державного бюджету України, усього	57 233 100,4	50 957 189,0	-6 275 911,4	89,0%
	у тому числі на:				
–	виплату пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за різними пенсійними програмами	57 233 100,4	50 957 189,0	-6 275 911,4	89,0%
	за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального	105 870,9	75 039,9	-30 831,0	70,9%

страхування на випадок безробіття				
за рахунок коштів Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань	79 978,7	71 379,3	-8 599,4	89,2%
У С Ь О Г О В И Д А Т К І В	248 945 135,4	243 477 926,9	-5 467 208,5	97,8%
Залишок коштів на кінець року	2 098 095,7	1 767 765,1	-330 330,6	84,3%

Додаток Б

Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2015 рік
22 березня 2016

Затверджено

Постанова правління

Пенсійного фонду України

21 березня 2016 року № 4-1

ЗВІТ**про виконання показників бюджету****Пенсійного фонду України****за 2015 рік**

(тис.грн.)

	Затверджено бюджетом	Фактично виконано	Відхилення	
			+, -	%
Залишок коштів на початок року	1 720 700,0	1 767 765, 1	47 065,1	102,7%
ДОХОДИ:		264 767 81 3,6		
власні надходження, усього	172 457 231,5	169 873 91 2,9	-2 583 318,6	98,5%

у тому числі:					
	сума єдиного внеску, розподілена на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування	168 082 000,0	165 366 879,4	-2 715 120,6	98,4%
	кошти, сплачені банками за користування тимчасово вільними коштами Пенсійного фонду України	29 289,5	61 011,9	31 722,4	208,3%
	кошти на виплату різниці у пенсійному забезпеченні наукових працівників, що відшкодовується за рахунок коштів державних небюджетних і недержавних підприємств та установ	43 826,5	46 036,6	2 210,1	105,0%
	кошти від підприємств на покриття фактичних витрат на виплату та доставку пенсій працівникам, зайнятим на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці за списком № 1	2 584 084,4	2 425 650,9	-158 433,5	93,9%
	кошти від підприємств на покриття фактичних витрат на виплату та доставку пенсій	1 562 991,8	1 677 133,8	114 142,0	107,3%

працівникам, зайнятим повний робочий день на роботах із шкідливими і важкими умовами праці за списком №2				
кошти на виплату пенсій іноземним пенсіонерам, які проживають на території України	53 370,0	82 562,4	29 192,4	154,7%
інші надходження	101 669,3	214 637,9	112 968,6	211,1%
Усього власних доходів з урахуванням залишку	174 177 931,5	171 641 678,0	-2 536 253,5	98,5%
кошти Державного бюджету України, усього	94 811 551,5	94 811 551,5	0,0	100,0%
у тому числі:				
– дотація на виплату пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за різними пенсійними програмами	63 052 284,5	63 052 284,5	0,0	100,0%
– покриття дефіциту коштів Пенсійного фонду України для виплати пенсій	31 759 267,0	31 759 267,0	0,0	100,0%
кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття	77 742,9	75 050,7	-2 692,2	96,5%

кошти Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань	0,0	7 298,5	7 298,5	0,0%
У С Ь О Г О Д О Х О Д І В з урахуванням залишку	269 067 225,9	266 535 578,7	-2 531 647,2	99,1%
надана позика	0,0		0,0	
У С Ь О Г О Д О Х О Д І В з урахуванням позики	269 067 225,9	266 535 578,7	-2 531 647,2	99,1%
В И Д А Т К И:				
за рахунок власних надходжень, усього	211 620 219,0	210 766 584,0	-853 635,0	99,6%
у тому числі на:				
– пенсійне забезпечення осіб, пенсія яким призначена відповідно до Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”	200 710 217,0	199 299 516,9	-1 410 700,1	99,3%
– виплату пенсій, призначених згідно з іншими законодавчими актами в частині розміру пенсії, на яку особа має право відповідно до Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”	5 013 926,3	5 299 368,8	285 442,5	105,7%
– виплату різниці у пенсійному забезпеченні наукових працівників, що відшкодовується за рахунок коштів державних небюджетних і недержавних підприємств та установ	86 833,3	82 503,7	-4 329,6	95,0%

– виплату щомісячної цільової грошової допомоги на прожиття згідно із Законом України “Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та інвалідів війни”	105 421,4	93 312,3	-12 109,1	88,5%
– пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу в частині розміру пенсії із солідарної системи відповідно до Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”	3 134 532,7	3 440 646,8	306 114,1	109,8%
– пенсійне забезпечення осіб, які проживають за кордоном, та іноземних пенсіонерів	102 257,3	123 265,1	21 007,8	120,5%
– розрахунково-касове обслуговування та плати за підкріплення готівкою виплати пенсії і грошової допомоги	109 038,1	73 507,1	-35 531,0	67,4%
– керівництво та управління у сфері пенсійного забезпечення	2 245 652,7	2 243 526,1	-2 126,6	99,9%
– виготовлення пенсійних посвідчень та документів, що підтверджують статус застрахованої особи	2 623,8	2 172,6	-451,2	82,8%
– виготовлення бланків, виплатних відомостей для виконання функцій з призначення та виплати пенсій	39 785,5	39 749,7	-35,8	99,9%
– створення програмно-технічного забезпечення системи інформаційно-аналітичної підтримки органів Пенсійного фонду України	69 930,9	69 014,9	-916,0	98,7%

за рахунок коштів Державного бюджету України, усього	55 648 564,0	54 832 829,9	-815 734,1	98,5%
у тому числі на:				
– виплату пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за різними пенсійними програмами	55 648 564,0	54 832 829,9	-815 734,1	98,5%
за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття	77 742,9	68 395,4	-9 347,5	88,0%
УСЬОГО ВИДАТКІВ	267 346 525,9	265 667 809,3	-1 678 716,6	99,4%
Залишок коштів на кінець року	1 720 700,0	867 769,4	-852 930,6	50,4%

ЗВІТ
про виконання показників бюджету
Пенсійного фонду України
за 2016 рік

(тис.грн.)

	Затверджено бюджетом (зі змінами)	Фактично виконано	Відхилення	
			+, -	%
Залишок коштів на початок року	840 600,0	867 769,4	27 169,4	103,2%
ДОХОДИ:				
власні надходження, усього	109 967 928,4	111 706 564,7	1 738 636,3	101,6%
у тому числі:				
сума єдиного внеску, розподілена на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування	105 371 083,1	107 148 030,3	1 776 947,2	101,7%
кошти, сплачені банками за користування тимчасово вільними	56 038,0	55 867,6	-170,4	99,7%

коштами Пенсійного фонду України				
кошти на виплату різниці у пенсійному забезпеченні наукових працівників, що відшкодовується за рахунок коштів державних небюджетних і недержавних підприємств та установ	44 139,4	46 147,6	2 008,2	104,5%
кошти від підприємств на покриття фактичних витрат на виплату та доставку пенсій, призначених відповідно до пункту "а" частини першої статті 13 Закону України "Про пенсійне забезпечення"	2 634 670,5	2 572 263,2	-62 407,3	97,6%
кошти від підприємств на покриття фактичних витрат на виплату та доставку пенсій, призначених відповідно до пунктів "б-з" частини першої статті 13 Закону України "Про пенсійне забезпечення"	1 695 072,1	1 662 397,6	-32 674,5	98,1%
кошти на виплату пенсій іноземним пенсіонерам, які проживають на території України	88 140,6	96 502,2	8 361,6	109,5%
інші надходження	78 784,7	125 356,2	46 571,5	159,1%
Усього власних надходжень з урахуванням залишку	110 808 528,4	112 574 334,1	1 765 805,7	101,6%
Кошти Державного бюджету України на фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за різними	142 586 226,6	142 586 226,6	0,0	100,0%

пенсійними програмами, та дефіциту коштів Пенсійного фонду України					
Кошти Державного бюджету України на компенсацію роботодавцю частини фактичних витрат, пов'язаних із сплатою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування		1 400,0	1 400,0	0,0	100,0%
Кошти Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності (стаття 25 Закону України "Про Державний бюджет України на 2016 рік")		1 500 000,0	1 500 000,0	0,0	100,0%
Кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття		10 448,6	6 693,2	-3 755,4	64,1%
Кошти Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань		0,0	218,5	218,5	x
УСЬОГО ДОХОДІВ з урахуванням залишку		254 906 603,6	256 668 872,4	1 762 268,8	100,7%
	надана позика	0,0		0,0	
УСЬОГО ДОХОДІВ з урахуванням позики		269 067 225,9	266 535 578,7	-2 531 647,2	99,1%
	позика для покриття тимчасових касових	0,0	-2 350 317,0	-2 350 317,0	x

	розривів, пов'язаних з виплатою пенсій				
В И Д А Т К И:					
за рахунок власних надходжень, усього		199 564 846,2	202 095 626,6	2 530 780,4	101,3%
у тому числі на:					
–	пенсійне забезпечення осіб, пенсія яким призначена відповідно до Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”	188 064 222,4	190 638 561,2	2 574 338,8	101,4%
–	виплату пенсій, призначених згідно з іншими законодавчими актами в частині розміру пенсії, на яку особа має право відповідно до Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”	5 067 016,1	4 851 312,3	-215 703,8	95,7%
–	виплату різниці у пенсійному забезпеченні наукових працівників, що відшкодовується за рахунок коштів державних небюджетних і недержавних підприємств та установ	83 043,8	72 880,1	-10 163,7	87,8%
–	виплату щомісячної цільової грошової допомоги на прожиття згідно із Законом України “Про поліпшення матеріального	99 693,6	79 963,1	-19 730,5	80,2%

	становища учасників бойових дій та інвалідів війни”				
–	пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу в частині розміру пенсії із солідарної системи відповідно до Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”	3 614 100,7	3 840 566,1	226 465,4	106,3%
–	пенсійне забезпечення осіб, які проживають за кордоном, та іноземних пенсіонерів	133 433,6	145 997,5	12 563,9	109,4%
–	розрахунково-касове обслуговування та оплату за підкріплення готівкою виплати пенсії і грошової допомоги	101 792,2	68 768,6	-33 023,6	67,6%
–	фінансування адміністративних виплат, пов’язаних з виконанням функцій, покладених на органи Пенсійного фонду України	2 401 543,8	2 397 577,7	-3 966,1	99,8%
	за рахунок коштів Державного бюджету України на фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за різними пенсійними програмами	54 489 308,8	51 344 928,1	-3 144 380,7	94,2%
	за рахунок коштів Державного бюджету України на компенсацію роботодавцю частини фактичних витрат, пов’язаних із сплатою єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування	1 400,0	1 400,0	0,0	100,0%

за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття	10 448,6	6 551,8	-3 896,8	62,7%
УСЬОГО ВИДАТКІВ	254 066 003,6	253 448 506,5	-617 497,1	99,8%
Залишок коштів на кінець року	840 600,0	870 048,9	29 448,9	103,5%

Джерело: Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2016 рік

ЗВІТ
про виконання показників бюджету
Пенсійного фонду України

за 2017 рік

(тис. грн.)

	Затверджено бюджетом (зі змiнами)	Фактично виконано	Вiдхилення	
			+, -	%
Залишок коштів на початок року	840 600,0	870 048,9	29 448,9	103,5%
Д О Х О Д И :				
власні надходження, усього	161 981 083,1	158 910 141,9	-3 070 941,2	98,1%
у тому числі:				
сума єдиного внеску, розподілена на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування	156 402 109,1	154 300 701,4	-2 101 407,7	98,7%
кошти, сплачені банками за користування тимчасово вільними коштами Пенсійного фонду України	65 953,9	45 970,3	-19 983,6	69,7%
кошти на виплату різниці у пенсійному забезпеченні наукових (науково-педагогічних) працівників інших наукових установ, організацій, підприємств та вищих навчальних закладів	46 608,1	28 295,3	-18 312,8	60,7%
кошти від підприємств на	3 523 419,7	2 608 661,3	-914 758,4	74,0%

покриття фактичних витрат на виплату та доставку пенсій, призначених відповідно до пункту "а" частини першої статті 13 Закону України "Про пенсійне забезпечення"				
кошти від підприємств на покриття фактичних витрат на виплату та доставку пенсій, призначених відповідно до пунктів "б"- "з" частини першої статті 13 Закону України "Про пенсійне забезпечення"	1 759 886,3	1 729 132,2	-30 754,1	98,3%
кошти на виплату пенсій іноземним пенсіонерам, які проживають на території України	92 967,4	107 339,4	14 372,0	115,5%
інші надходження	90 138,6	90 042,0	-96,6	99,9%
Усього власних надходжень з урахуванням залишку	162 821 683,1	159 780 190,8	-3 041 492,3	98,1%
кошти Державного бюджету України на фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами, та дефіциту коштів Пенсійного фонду України	133 458 626,3	133 458 626,3	0,0	100,0%
кошти Державного бюджету України на компенсацію роботодавцю частини фактичних витрат, пов'язаних із сплатою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування	1 400,0	1 037,4	-362,6	74,1%
Кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття	0,0	13,4	13,4	
Кошти Фонду соціального страхування від нещасних	0,0	19,4	19,4	

випадків на виробництві та професійних захворювань				
У С Ь О Г О Д О Х О Д І В	296 281 709,4	293 239 887,3	-3 041 822,1	99,0%
В И Д А Т К И:				
за рахунок власних надходжень, усього	228 289 426,4	226 675 672,6	-1 613 753,8	99,3%
у тому числі на:				
— пенсійне забезпечення осіб, пенсія яким призначена відповідно до Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”	214 646 123,6	213 297 728,2	-1 348 395,4	99,4%
— виплату пенсій, призначених згідно з іншими законодавчими актами в частині розміру пенсії, на яку особа має право відповідно до Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”	5 345 426,8	4 799 859,0	-545 567,8	89,8%
— виплату різниці у пенсійному забезпеченні наукових (науково-педагогічних) працівників інших наукових установ, організацій, підприємств та вищих навчальних закладів	82 932,5	41 251,8	-41 680,7	49,7%
— виплату щомісячної цільової грошової допомоги на прожиття згідно із Законом України “Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та інвалідів війни”	91 808,9	75 507,0	-16 301,9	82,2%
— пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу в частині розміру пенсії із солідарної системи відповідно до Закону України “Про	4 368 535,9	4 698 685,9	330 150,0	107,6%

загальнообов'язкове державне пенсійне страхування”				
пенсійне забезпечення осіб, які проживають за кордоном, та іноземних пенсіонерів	149 137,5	170 287,3	21 149,8	114,2%
розрахунково-касове обслуговування та плату за підкріплення готівкою виплати пенсії і грошової допомоги	79 461,2	70 040,6	-9 420,6	88,1%
фінансування адміністративних виплат, пов'язаних з виконанням функцій, покладених на органи Пенсійного фонду України	3 526 000,0	3 522 312,8	-3 687,2	99,9%
за рахунок коштів Державного бюджету України на фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами	67 139 483,5	64 790 631,6	-2 348 851,9	96,5%
за рахунок коштів Державного бюджету України на компенсацію роботодавцю частини фактичних витрат, пов'язаних із сплатою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування	1 400,0	1 037,4	-362,6	74,1%
за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття	0,0	4,8	4,8	
У С Ь О Г О В И Д А Т К І В	295 430 309,9	291 467 346,4	-3 962 963,5	98,7%
Залишок коштів на кінець року	851 399,5	1 772 540,9	921 141,4	208,2%

Джерело: Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2017 рік

Додаток Д

Додаток № 4

до наказу Пенсійного фонду
України

26.11.2013 №129

Звіт про виконання бюджету ПФУ

Форма № 2 - ПФ (бюджет)

Річна 2018р.

Установа Пенсійний фонд України

Одиниця виміру: грн.

Найменування показника	Код рядка	Затверджено бюджетом		Виконано
		(зі змінами)		
А	Б	1	2	
Залишок власних коштів на початок року	0010	1 772 540 900,00	1 772 540 883,15	
Розділ І. ДОХОДИ		x	x	
Власні доходи, усього	0030	206 921 338 800,00	202 084 291 951,25	
у тому числі:		x	x	
- сума єдиного внеску, розподілена на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування	0050	201 714 781 400,00	196 854 722 048,82	
- кошти, сплачені банками за користування тимчасово вільними	0110	117 671 400,00	131 433 560,70	
коштами Пенсійного фонду України, та інші власні доходи				
- кошти від підприємств на покриття фактичних витрат на виплату	0130	3 126 330 000,00	3 147 817 376,05	
та доставку пенсій, призначених особам, які працювали на роботах за				
списком №1 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затвердженим Кабінетом Міністрів України				
-кошти від підприємств на покр факт витрат на випл та дост пенсій,призн особам,які працювали на роботах за сп №2	0135	1 858 754 500,00	1 827 783 447,46	

виробництв,робіт,професій,посад і показників,затв КМУ,а також прац, зайнятимна ін посадах,що дають право на приз пенсії за віком на піл умов

- кошти на виплату пенсій іноземним пенсіонерам, які проживають на території України	0140	122 535 518,22	103 801 500,00
Усього власних доходів з урахуванням залишку	0150		208 693 879 700,00
Перерозподіл власних коштів на покриття тимчасових касових розриві	0155		203 856 832 834,40
Кошти Державного бюджету України на фінансове забезпечення	0160		150 090 990 100,00
виплати пенсій, надбавок і підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами, та дефіциту коштів Пенсійного фонду України, у тому числі:			
на пенсійне забезпечення військовослужбовців, виплату пенсій,	0164		129 492 065 500,00
надбавок і підвищень, призначених за різними пенсійними програмами , покриття дефіциту коштів Пенсійного фонду України			131 573 505 573,15
сплата єдиного внеску на загальнообов'язкове держ соц страх за деякі категорії застрах осіб та покр недоотр суми коштів від застосування розміру єдиного внеску, передб ч13 і 14 ст8 ЗУ"Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове держ соц страх"	0165		20 548 924 600,00
погашення заборгованості з пенсійних виплат за рішеннями суду	0166		50 000 000,00
Кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття	0240		6 652 362,75
Кошти Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань	0250		50,30
УСЬОГО ДОХОДІВ	0260		358 784 869 800,00
Позичка для покриття тимчасових касових розривів,			353 947 822 984,70

пов'язаних з 0265 4 755 481 821,59
виплатою пенсій

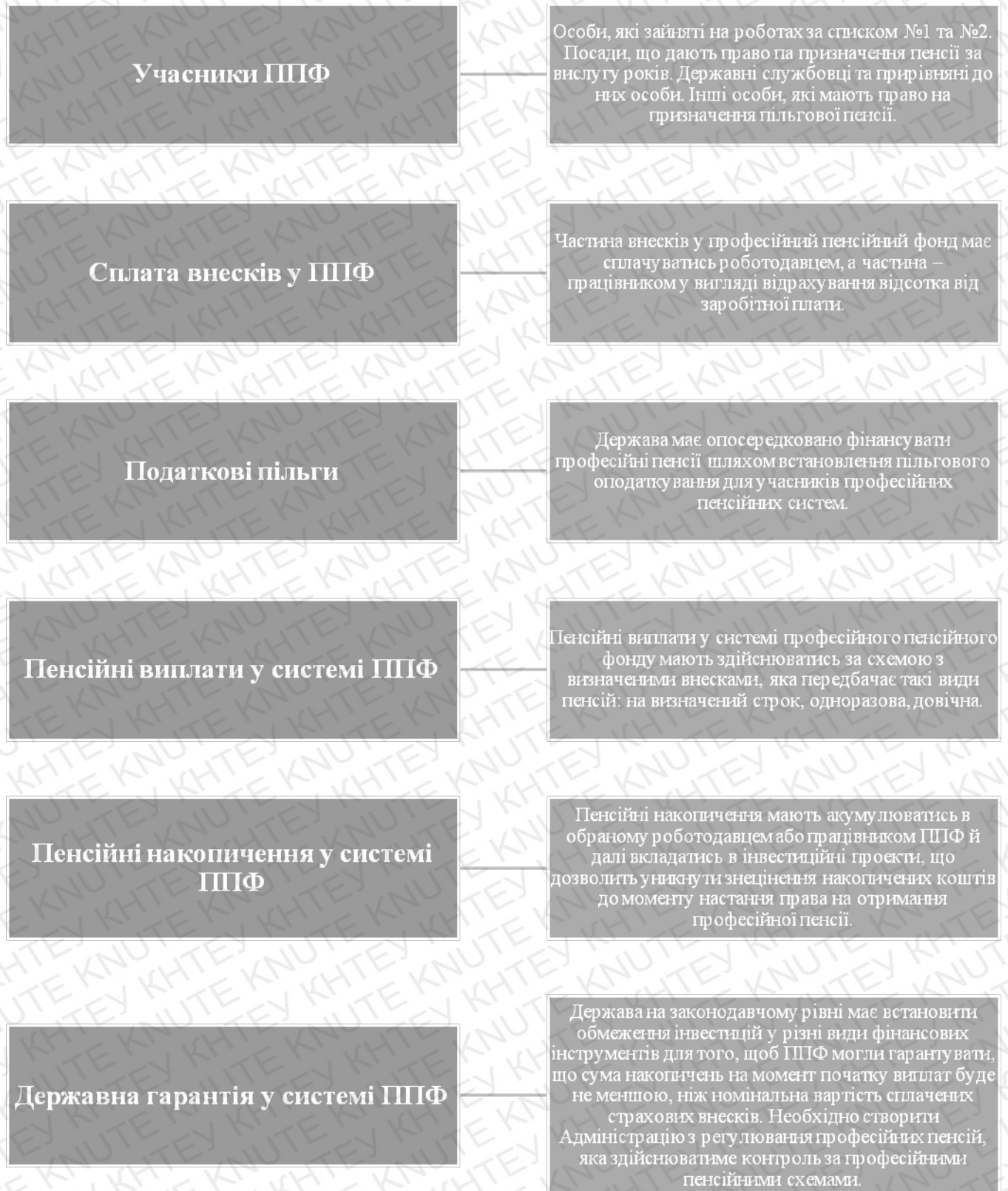
Найменування показника	Код рядка	Затверджено бюджетом (зі змінами)	Виконано
А	Б	1	2
Розділ II. ВИДАТКИ		x	x
за рахунок власних доходів, усього	0280	254 230 341 900,00	259 166 685 117,90
у тому числі на:		x	x
- пенсійне забезпечення осіб, пенсія яким призначена відповідно до 244 651 962 391,93		0300	237 174 768 300,00
Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування"			
- виплату пенсій, призначених згідно з іншими законодавчими актами в частині розміру пенсії, на яку особа має право відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування"	0310	6 115 843 000,00	3 789 492 951,97
- виплату щомісячної цільової грошової допомоги на прожиття згідно із Законом України "Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та інвалідів війни"	0330	81 734 400,00	67 519 121,52
- пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу в частині розміру пенсії із солідарної системи відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування"	0340	5 079 059 300,00	4 916 820 185,12
- пенсійне забезпечення осіб, які проживають за кордоном, та іноземних пенсіонерів	0350	195 653 900,00	193 617 389,86
- розрахунково-касове обслуговування і плату за підкріплення готівкою виплати пенсії та грошової допомоги	0360	79 453 800,00	81 672 566,06
- фінансування адміністративних витрат, пов'язаних із виконанням функцій, покладених на органи Пенсійного фонду України, в тому числі:	0370	5 503 829 200,00	5 465 600 511,44

- на оплату послуг з виплати та доставки пенсій, призначених 0371		1 049 466 400,00	1 014 210 002,04
відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування"			
за рахунок коштів Державного бюджету України на фінансове 0440		104 454 672 200,00	99 437 904 156,03
забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами з урахуванням витрат, пов'язаних з виплатою та доставкою пенсійних виплат у тому числі погашення заборгованості з пенсійних виплат за 0441		50 000 000,00	5 947 595,80
рішеннями суду			
УСЬОГО ВИДАТКІВ	0510	358 685 014 100,00	358 604 589 273,93
Залишок власних коштів на кінець року	0520	99 855 700,00	98 715 532,36
без Крима і Севастополя			
Заступник Голови правління	І. Ковпашко		
Директор департаменту	Т. Король		

Джерело: Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2018 рік

ДОДАТОК Е

Механізм функціонування професійних пенсійних фондів (ППФ) в Україні

Складено автором